

Mi a sikeres antikorrupciós politikák receptje?

Korrupció és antikorrupció Közép-Európában

Jelige: VPK727

Lezárás dátuma: 2023.01.10

Tartalomjegyzék

1. Bevezető	1
2. A korrupció fogalmi megközelítése	3
3. Antikorrupciós politikák	9
4. Empirikus vizsgálat.....	15
4.1. Kutatási kérdések	15
4.2. A használandó adatbázis kiválasztása	15
4.3. Módszertan	18
4.4. A függő változó: a korrupció mértéke	20
4.5. Magyarázó változók és hipotézisek	23
5. Modellek és eredmények.....	30
6. Ausztria és Magyarország esete.....	35
6.1. Az elméleti modellekből leszűrhető várakozások	35
6.2. Médiapluralizmus	40
6.3. A Közintézményekbe vetett bizalom	44
6.4. Független korrupcióellenes intézmények.....	47
7. Konklúzió	51
8. Felhasznált irodalom:	53

1. Bevezető

Az elmúlt években is, kiemelten Magyarországon a korrupció egy hétköznapi beszélgetésekben is gyakran felmerülő téma. A médiától politikai szereplőkön át a családi asztalnál is fel-felüti a fejét az egyébként közgazdaságtani és közpolitikai szempontból is érdekes téma. Az észlelhető és a „nagykutyák” korrupciója közti különbség, valamint az országok közötti különbségek is gyakran szóba kerülnek ilyen vitákban, azonban ezek igen ritkán szakmailag megalapozottak. Ennek egyik oka, hogy a korrupció modern vizsgálata is egy igen aktuális téma a szakirodalomban, kevés a teljeskörűen elfogadott definíció.

A dolgozat azt a cél tűzi ki, hogy megválaszoljon két kérdést, amely a korrupció mértékénél, illetve az antikorrupciós politikák sikerességénél kulcsfontosságú lehet: (1) Mely társadalmi attitűdök befolyásolják a korrupció mértékének alakulását a 2011-2019 között Közép-Európában? (2) Mivel magyarázható az Ausztria és Magyarország közötti korrupciós mutatókban tapasztalható tendenciózus eltérés 2011-2019 között? A dolgozatban a korrupciós mutatókat, mint antikorrupciós politikák output-változóit értelmezzük, így lényegében az antikorrupciós politikák sikerességének rejtelseit kíséreljük meg feltárni. A dolgozatban egy hosszabb szakirodalmi összefoglaló segítségével megfelelő fogalmi keretet építünk fel a holisztikus értelmezéshez, majd ezt követően először az első kutatási kérdést lineáris regressziós modellek felépítésével kívánjuk megválaszolni. Ezen modellek (a nem szignifikáns változók fokozatos eliminálásával) azt a képet nyújtják, hogy a szokásosnál kicsit nagyobb szignifikanciaszint megválasztásával 3 változót lehet magyarázó értékűnek tekinteni: az általános bizalom szintje csökkent a korrupció szintjét, míg a külső intézményekbe vetett bizalom, valamint a szabálykövetés fontossága növelte a korrupció szintjét (ez utóbbi kettő már 5% szignifikanciaszinten is). Így a dolgozatban felállított 10 hipotézisből háromról tudunk szignifikáns megállapításokat tenni: h_1 -et¹ elfogadni tudjuk, h_4 -et² és h_5 -öt³ pedig elutasítani tudjuk.

¹ Az intézményekbe vetett bizalom a korrupció percipiált szintjének változásával szignifikáns negatív korrelációt mutat

² Az országon belüli, Európai Parlamentbe és az ENSZ irányába megjelenő bizalom nem korrelál szignifikánsan az országon belüli korrupció szintjének változásával.

³ A szabálykövetés fontossága és a korrupció szintjének változása negatívan korrelál.

A dolgozat második részében annak érdekében, hogy mélyebben szemügyre vehessünk néhány szempontot, Ausztria és Magyarország példáját vizsgáljuk tüzetesebben, mivel ezen két ország korrupciós mutatóiban tapasztalható a régió belüli legnagyobb tendenciózus eltérés: Míg Ausztriában a vizsgált időszakban csökkent a korrupció, addig Magyarországon ugyanezen időszak alatt nőtt. A vizsgálat során három fő szempontot fogunk vizsgálni, az intézményekbe vetett bizalmat, a médiapluralitást és függetlenséget, valamint a független korrupcióellenes intézményeket. Az előzetes szakirodalom alapján megfogalmazott várakozásainkat igazolni tudtuk, a médiapluralitás és a média függetlensége valóban erősebb Ausztriában és a korrupcióellenes intézmények is több függetlenségi garanciával rendelkeznek, mint Magyarországon, az intézményekbe vetett bizalom szintje pedig szintén magasabb Ausztriában, mint Magyarországon, itt azonban fontos megjegyezni, hogy a bizalom Magyarországon és Ausztriában is nőtt a vizsgált időszak alatt.

A következőkben a korrupció szakirodalmi fogalmait fogjuk tisztázni, majd az antikorrupciós politikák elméleti szakirodalmát is megtekintjük. Ezt követően megfogalmazzuk a kutatási kérdéseinket, majd a korrupció szintjének meghatározásához szükséges adatbázisok kapcsán felmerülő nehézségek tisztázása után a kvantitatív kutatás során használni kívánt módszertant tisztázzuk, ezen belül meghatározva a célváltozót és a magyarázó változókat. Ezután megtekintjük a kvantitatív kutatás eredményét, majd áttérünk Magyarország és Ausztria fókuszált vizsgálatára, amelyben először a médiapluralizmust, majd a közbizalom szintjét, végül pedig a független korrupciós intézmények szempontjából vizsgáljuk tüzetesebben a két országot, majd megfogalmazzuk a dolgozat konklúzióit.

A dolgozat kifejezetten a közép-európai régióra fókuszál, nem célja tehát általános világszinten értelmezhető megállapításokat tenni, és ezzel együtt az alacsony minta miatt magasabb bizonytalanság is feltételezhető az eredményekben.

2. A korrupció fogalmi megközelítése

A dolgozatban szükséges a természetéből adódóan talán legkevésbé átlátható és ezáltal rendszerezhető korrupció fogalom tisztázása, amelyet a szakirodalom bemutatásán keresztül tervezek. A korrupció a kormányzáshoz szükséges intézmények talán legközismertebb fogalma: rendszeresen felmerül választási kampányokban, tényfeltáró újságírásban. Szakpolitikai és államigazgatási szempontból azonban jelentősen kevésbé megfogható és kezelhető, mint kommunikációs szempontból.

Korrupciónak nevezzük összefoglalóan azt, amikor egy közszereplő a rá ruházott hatalmat egyéni haszonszerzésre használja (Transparency International, 2021). Ennek a szakirodalomban sokszor elfogadott alaptézisnek a lényege, hogy egy közszereplő vélhetően egy közösség számára hasznos közfeladat ellátása érdekében kap hatalmat/jogköröket, amikor azonban ezen hatáskörén túl használja egyéni haszonszerzésre, az mind moráli, mint hatékonysági szempontból rossz. Csökkenti a bizalmat, ami csökkenti a piaci mechanizmusok hatékonyságát, így piaci szempontból is káros, valamint a társadalmi egyenlőtlenségeket is növeli.

Fontos azonban megkülönböztetni a korrupciót, a *conflict of interest*-től, azaz az összeférhetetlenségtől, illetve érdekütközéstől. A fogalom magyar fordításában már eleve benne van egyfajta lehetetlenségre való utalás, az eredeti angol fogalomban azonban csak a személyes érdekek és a képviselt emberek/pozíció/intézmény érdekeinek ütközése. A kettő különválasztása azért lehet fontos, hogy elkerüljük a *conflict of interest* túlszabályozását, a korrupció csökkentésének érdekében. Bár a kettő értelemszerűen összefügg és a *conflict of interest* könnyen átcsaphat korrupcióba, azonban összeférhetlenségi szabályok túlzott mennyiségével jó jelölteket veszíthetnek a közintézmények, valamint más szempontból is hatékonyságvesztést eredményezhet (Rose-Ackerman, 2014).

A szakirodalomban a legelterjedtebb csoportosítás a „*petty corruption*” és a „*grand corruption*” között tesz elsősorban különbséget. A *petty corruption*-t az állampolgárok mindennapjaikban tapasztalhatják: az ügyintézés meggyorsítandó kenőpénz, a jegyellenőr vagy a rendőr készpénzes lefizetése. Ezek legtöbb esetben a rendszer részeként tekintett elemek, amik kicsi/közepes pénzmozgásokkal járnak és közismertek, ha vannak is kivételek. Ezeket lehet közönséges, egyszerű vagy kicsi korrupciónak is nevezni, a fordítás azonban nehézségeket tud

okozni, így az eredeti fogalommal tudjuk a legjobban leírni. A *grand corruption* ezzel szemben a magasabb szintű döntéshozatal esetében megjelenő korrupció, amikor a törvényhozás, vagy jelentős állami beruházások esetén döntenek magánérdek szerint politikusok és döntéshozók. Ezek általában a nyilvánosságon kívül történnek meg, tényfeltáró újságírás, esetleges belső konfliktusokból fakadó „árulások” deríthetnek ezekre időnként fényt, ám leggyakrabban még ha a közvélemény számára bizonyítást is nyer egy-egy adott ügy, a bíróságok számára nem lesz elegendő tényanyag/bizonyíték, hogy ezeknek következménye legyen, a következmények legtöbbször politikai következményként jelennek meg. Ezen formát leginkább politikai korrupciónak, hatalmi korrupciónak, kormányzati korrupciónak, illetve nagyléptékű korrupciónak lehetne fordítani.

Miért problémás közgazdaságtani szempontból a korrupció? A *petty corruption* esetében itt pusztán egy többletárat/adót tapasztalhatunk, amelynek piactorzító hatása következtében holttehervesztésre számíthatunk, mivel azonban a közigazgatási árak hatóságilag szabályozott árak, előfordulhat az is, hogy ezzel a többletárral a piaci egyensúlyhoz közelebb kerül az ár. A hatóságilag szabályozott ár ugyanis olyan mesterségesen kialakított ár, amely a piaci egyensúlyokat nem veszi figyelembe, így az ettől való eltérés bizonyos esetekben hasznos is lehet. Houston (2007) munkájában amellet érvel, hogy bár a korrupció legtöbb esetben kerülendő, egyes rossz kormányzású országokban pozitív gazdasági hatásokkal is járhat (bár azt is hangsúlyozza, hogy a korrupció homályos és önérdékkövető mivolta okán az eleinte pozitív hatások is könnyen negatív hatásba csapnak át).

A *grand corruption* ezzel szemben több szempontból is költségesebb a társadalom számára, mint a fent említett *petty corruption*. Az egyik legérdekesebb megközelítése az állami eszközökön keresztüli járadékvadászatnak (hiszen a korrupció részben ennek is tekinthető) Stigler (1971) munkájához köthető, aki bemutatta, hogy az állami eszközök mintegy járadék-termelőként is működnek: Szabályozásokkal, újraelosztással, adókedvezményekkel vagy -büntetésekkel tudják a klasszikus piaci mechanizmusok által kialakult egyensúlyt torzítani. Ezen kívül természetesen közvetlen pénzekről is lehet sok esetben beszélni, elég itt akár az EU-s pályázatokra, közbeszerzésekre gondolni, amik, amennyiben nem valósulnak meg valódi piaci feltételek a jelentkezési folyamatban, nagymennyiségű pénzösszegek nem hatékony elosztását eredményezik.

Bár a közgazdaságtani elméletek szerint a társadalom egy állami befolyásolás következtében általában (piaci kudarcok esetén történő azokat kiküszöbölő szabályozások kivételével) rosszabbul jár, összhasznossága csökken, mégis minden esetben vannak nyertesei, akiknek nő a hasznosságuk az adott szabályozás eredményeképp. Ezen nyertes szereplőknek érdekükben áll ilyen szabályozásokat kiharcolni maguknak, aminek eredményeképpen ők ebbe befektetési jelleggel hajlandóak is költeni. Ezek a befektetések (itt lehet akár ebédkiadásokra, akár lobbisták fizetésére, akár konkrét kenőpénzekre gondolni) önmagukban a társadalom számára nem hasznos dolgokba fektetett pénzek, így már ezek léte is káros a társadalom számára, kiváltképp, ha több piaci szereplő versengésbe kezd a járadékok megszerzése érdekében és így egyre többet és többet költ a fentiekre (Krueger, 1974)

Egy érdekes jelenség, hogy a *grand corruption* és a *petty corruption* egymást erősítő folyamatok, legalábbis erre jut Mashali (2012) cikkében, amelyben egyik oldalról a *petty corruption* által bevezetett kulturális változások *grand corruption*-t erősítő folyamatait, valamint a *grand corruption* számára elengedhetetlen, hogy az információkat birtokló hivatalnokokat és döntéshozókat közel tartsa magához, és emiatt nem kezdhet egy *petty corruption* ellenes kampányba. Mivel tehát a kétfajta korrupció erősen hat egymásra, ezért a komoly különbségek ellenére is indokolt lehet egységesen a korrupciót vizsgálni egy országban, nem külön a *petty* és *grand corruption*-t

Graycar (2015) cikkében kiemeli, hogy a csoportosítás nem csak a fentiek mentén húzható meg, hanem a korrupció által befolyásolt tárgy mentén is, azaz korrupciós események merülnek fel, vagy korrump folyamatok működnek. Ami azonban talán ennél is érdekesebb, hogy a korrupció sok esetben (és kiemelten a fejlett közszolgálati hálózatokkal rendelkező kultúrák esetekben) nem közpénzzel való visszaélés, hanem információval, hatalommal való visszaélés, illetve nepotizmus, ami talán egy külön dolgozat témája is lehetne. A szerző kiemeli azonban azt is, hogy ahogyan korábban tárgyaltuk, a bizalom elvesztése, valamint a kapacitás csökkenése a közszektor legnagyobb költsége, nem a pénzbeli kiesések, azaz a korrupció pénzbeli megvalósulása, egyben a korrupció legegységesebb esetei, nem jellemzőek és nem is magyarázó erejűek.

A szakirodalom azonban a korrupció definiálásánál nem tud pusztán a fenti definícióra hagyatkozni, hiszen túl általános, nehezen megfogható, annak ellenére, vagy épp annak okán,

hogy közérthető. Ezt a problémát mutatja be Rose (2018) cikke, amelyben megkísérli egyrészt a korrupció-koncepciók bemutatását, valamint ezek konceptualizálását, rendezését és egy a szakirodalom által is használható korrupció-definíció megalkotását, vagy legalábbis körülhatárolását. Arra jut tehát, hogy bár a fogalmat lelkesen használják a szakirodalomban, definitív értelmezése, kategorizálása, és egyéb fogalmi követelményei nem egyértelműen lefektettek, így nem is minden esetben kompatibilisek egymással a korrupciófogalmak. Rose arra is felhívja a figyelmet, hogy ennek a definíciónak nem csupán öncélú, vagy akadémiai következményei lehetnek, hanem az anti-korrupciós intézkedéseknek és a politikai szereplőknek is fontos alap lehet, egyik vagy másik korrupció-definíció használata, hiszen például a közpolitikai fókusz jelentősen el tudja terelni. Rose tehát azzal érvel, hogy szükséges meghatározni olyan cselekvést, amit minden kétséget kizáróan korrupciónak lehet nevezni, máskülönben a fogalom pusztán politikai eszköz marad.

A szakirodalmi konceptualizáción tovább ront, hogy míg a magyarban a korrupció kizárólag a hatalmi visszaélés és ehhez köthető fogalmakat jelenti, addig az angolban, azaz a szakirodalom többségének nyelvén a *corruption* egyszerre jelenti a magyar fogalom által leírtakat és egy ennél sokkal inkább morálisan töltött „romlás, rohadás” jelentése is van, azaz a morális értelmezése a szakirodalom többségében a magyar értelmezésen túli tölteteket is sugall. Természetesen magyarul is negatív morális töltettel felruházott szóról beszélünk, de mivel angolban más körülmények között is használják, ezért adott esetben a hatalmi visszaélésen túli negatív morális töltetet is kölcsönöz a fogalomnak. Ettől azonban esetünkben némileg eltekinthetünk, tekintve, hogy nálunk ez a plusz töltet nem, vagy csak kevésbé jelenik meg.

Egy korrupcióval kapcsolatos másik fontos kérdés, hogy mitől kezdve tekintünk korrupciónak egy adott visszaélést. Példaként, ha egy közszereplő a szolgálati autójával dolgozni megy, az természetesen benn a van a szolgálati autó céljában, ezért kapta tehát nem korrupció. Ha nyaralni megy vele, és nem fizet semmilyen költséget, hanem azt a költséget a szolgálati költségek elszámolásába beépíti, az közel egyértelműen korrupciónak tekinthető. Ha viszont munka után hazafele elugrik bevásárolni a szolgálati autóval, az korrupció-e, vagy annak a mértékét még nem üti meg. Egyéni haszonszerzésre használja ugyanis a közfeladatellátás érdekében kapott erőforrásait. Ezt a dilemmát veti fel Philp (2015, idézi (Rose, 2018, p. 224)) is, azaz a közbizalom elárulásának mértékét is egy fontos változóvá alakítja.

Típusa alapján a korrupció fajtáiból két fontos típust tudunk megkülönböztetni: anyagi és nem anyagi jellegű korrupciót. Anyagi jellegűnél a klasszikus példákra érdemes gondolni: sikkasztás, megvesztegetés, egyéb jogtalan jövedelemszerző tevékenységek, a nem anyagi jellegű korrupció azonban már sokkal nehezebben tisztázható, hiszen ide sorolandó a hatalommal/információval való visszaélés, valamint az olyanfajta visszaélések, mint a nepotizmus (családtag favorizálása), *cronyism* (barátok favorizálása, haveri kapitalizmus), valamint a *patronage* (szabad fordításban pártfogolás), amely politikai pártok, vagy azok támogatóinak favorizálása a támogatásukért cserébe. Ez utóbbiak mindegyikére igaz, hogy nehezen megfoghatók, nehéz pontos definíciót adni és ennek fényében nehéz szabályozással tenni is ellene. Ezzel is indokolható, hogy a leginkább szabályozott típusa a korrupciónak a megvesztegetés, a legkevésbé pedig a nepotizmus, *cronyism* (haveri kapitalizmus), *patronage* (pártfogolás) hármass (Villeneuve et al., 2020), ezen szabályozási különbségek némileg tükrözik a *petty* és *grand corruption* közti különbségeket, ugyanakkor a típus nem egy az egyben átvihető a fenti definícióba.

A legnépszerűbb és leginkább elfogadott definíciót a Transparency International nevű civil szervezet nyújtja, amit fentebb is idéztem, amely szerint a korrupció nem más, mint amikor egy közszereplő visszaél a rá ruházott hatalommal egyéni haszonszerzés érdekében. Rose (2018) a definíciót pontatlansága miatt bírálja, egyrészt a visszaélés definiálatlansága miatt, hiszen ez is egy inherens morális iránytűt sugall, ami azonban nem mindenkinél ugyanott van, ebből következően vitás esetekben ez a definíció nem szolgálhatna megfelelő és kellően objektív alappal. Ezen kívül a hatalommal való „felruházottság” fogalma miatt is bírálja a definíciót, hiszen mi a helyzet abban az esetben, amikor a hatalommal senki nem ruházza fel, hanem erővel megszerzi, pl. Észak-Korea esetében, ahol Kim Jong-Un katonai erővel tartja magánál a hatalmat. A definíció tehát egyrészt pontatlan, másrészt erősen morális, és ebből következően szubjektív Rose szerint.

Ezek ellenére, mivel a szakirodalom által leginkább elfogadott definíció, valamint a különböző korrupcióindexekben is használják ezt a definíciót, így a dolgozatban alapvetően ezt fogom használni, hiszen más definíció használatával az adatgyűjtés folyamán komoly nehézségekbe ütközhetnénk. Ennek amellett, hogy elsősorban, mint hiteles és közismert korrupció-index forrás, a Transparency International Corruption Perception Indexét szeretném használni, azért van

értelme, mert a CPI-t használják sokan a más adatforrások közül is, így ezen definícióból következő implicit hatások szükségszerűen részei lesznek a dolgozatnak.

3. Antikorrupciós politikák

A fenti definiálási, és az adatbázis kiválasztása során felmerülő mérési különbségek elsősorban a gyakorlatban jelennek meg problémaként. Beszélhetünk ugyanis a korrupcióról, vitatkozhatunk annak mértékéről, de amikor igazán kulcsszerepbe kerül a mérés és a definiálás, az akkor történik, amikor változtatni szeretnénk. Itt jönnek képbe az antikorrupciós politikák, amelyeknek célja, legalábbis ideáltipikusan, hogy a korrupció mértékét csökkentsék. Definíció kérdése ugyanakkor, hogy milyen korrupció és hogyan számolt mértékét.

Quah (2013) fejezetében összehasonlít hat országot, és azt vizsgálja, hogy miként kíséreltek meg a korrupció ellen tenni intézményi szinten. Három megküzdési stratégiát különböztet meg az explicit antikorrupciós intézmények száma alapján: (1) Explicit intézményi háttér (Anti-Corruption Agency: ACA) nélküli, (2) Egy ACA-t bevonó és (3) több ACA-t bevonó antikorrupciós intézkedéseket honosító országok. Ennél a csoportosításnál azonban erősen felmerül a kérdés, hogy a konkrét megnevezés számít-e az antikorrupciós politikák szempontjából. Intézményi háttér nélküli példaként hozza fel ugyanis a skandináv országokat, mivel az ombudsman nem kifejezetten erre szolgál/antikorrupciós intézménynek van elnevezve, ugyanakkor funkciójában teljes mértékben megfeleltethető antikorrupciós intézménynek. Felmerül tehát a kérdés, hogy a csoportosításon túl milyen előnyök származnak az ezen szempont mentén történő elemzésből.

Az Egyesült Államokban egy érdekes public private partnershipen (PPP) alapuló antikorrupciós intézkedést vizsgál Anechiarico és Goldstock (2007). Az intézkedés lényege, hogy a közszférán kívülről teljesítménycentrikusan bíznak meg a hatékonyságra, és az „integritás” nehezen megfogható fogalmának monitorozására piaci szereplőket. Ennek a módszernek vélhetően fontos része, hogy egy olyan társadalomban lett implementálva, ahol a piac iránti bizalom kiemelkedően magas, így a piaci megoldás iránti bizalom és ebből következően a hatékonysága is várhatóan magasabb, mint egy piacszeptikusabb népességben.

Della Porta (2018) cikkében az alulról jövő antikorrupciós mozgalmi tevékenységeket vizsgálja⁴. Megállapítja, hogy amellet, hogy a korrupció ellen közösségi mozgalmak alakulnak, amellet a korrupcióellenesség már olyan bizalmatlanságból ered, amely nem csak az adott kormányt, hanem a teljes neoliberális berendezkedést kritizálja és a korrupció melegágyának tekinti. A politikát a "régi" normatív alapra kívánja visszahelyezni és kritizálja a szabad piacot, a korlátozott államot és a korrupciót a társadalmi egyenlőtlenségek okának és következményének tekinti. Ebből következően egyfajta tömegmozgalomként funkcionál és osztály-konfliktusos húrokat is pendít. A korrupció megakadályozásában ugyanakkor mégiscsak ez lehet a megfelelő irány.

A népesség aktivitása, a közvélemény korrupcióellenessége és a szakmaiságon túlnyúló antikorrupció elengedhetetlen ugyanis az antikorrupciós intézkedések sikeres implementálásához. Ezt a kérdést vizsgálja Batory (2012) is, aki a kelet-középeurópai antikorrupciós intézkedések sikertelenségére keresett magyarázatot Magyarország példáját vizsgálva. Cikkében arra jutott, hogy a népességben, az állampolgároknál olyan magas a korrupciótűrési hajlandóság, valamint elemi (anyagi) érdekük is fűződik hozzá, hogy szükségszerűen nem lehet érdemben betartatni antikorrupciós intézkedéseket. Hozzáteszi, hogy bár a morális szempontok gyakran felvetődnek, a környezetben általánosságban jelen levő korrupció egyfajta kényszerként nem engedi e morális érveket érvényre jutni.

Ahogy korábban említettem, nem elhanyagolható az antikorrupciós intézkedésekben a cél helyes meghatározása, azaz a korrupció definiálása. Amennyiben túl tágan definiáljuk, úgy cselekvésre képtelenné válunk, amennyiben pedig túl szűken, úgy a problémának egy tünetét támadjuk, adott esetben egy formáját a korrupciónak, ami könnyen átcsoportosulhat másik formává így elkerülve az antikorrupciós intézkedéseket, ugyanakkor látszateredményekkel megnyugtatta, mind a közvéleményt mind a döntéshozókat, akik esetleg valóban csökkenteni kívánták volna a korrupció mértékét. A korrupció ezen átcsoportosulásának jelenségét mutatja be Dávid-Barrett & Fazekas (2020) a világbank közbeszerzési adatait vizsgálva. A szerzők ennek eredményeik alapján amellet érvelnek, hogy emiatt az antikorrupciós intézkedésnek teljeskörűsége, holisztikusságra, a korrupció általános költségének növelésére kell törekedni, nem lehet egy-egy

⁴ A szerző ezen a spektrumon értelmezi az olyan alulról szerveződő mozgalmakat, mint a WikiLeaks, vagy az Anonymus.

problémás területet megpróbálni megoldani, hiszen az pusztán látszatsmegoldásnak alkalmas. Hasonlatként a téstaszűrőt lehetne idevenni, hogy hacsak az összes lyukát egyszerre nem fogjuk be, a víz ki fog folyni, csak azon változtatunk, hogy milyen eloszlásban.

Egy másik kontraintuitív, de fontos szempont a korrupcióellenes intézkedések tervezésénél és implementálásánál, hogy a korrupció hatékony szintje nem 0. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a korrupció hasznos lenne, csupán (ahogy a bűnözésnél is) bizonyos ponton túl a korrupció megelőzése/üldözése nagyobb költséget okoz a közösség számára (akár hatósági finanszírozás, akár egyéb úton), mint amekkorát az intézkedés által megakadályozott korrupció okoz. (Anechiarico & Jacobs, 1996). Természetesen a pusztá közgazdasági definiáláshoz, miszerint a határköltség és a határhaszon egyenlőségéig lehet antikorrupciós politikákat bevezetni, hozzáadható még néhány aspektus, ami a határhasznot növeli, azonban kevésbé, vagy rövid távon egyáltalán nem mérhető. A kormányzatba/intézményekbe fektetett bizalom, az opportunistá magatartástól való elriasztás más szférákban (egyfajta spillover hatás), valamint politikusok által hozott döntés révén a szavazatnyereség, amit az erkölcstelen magatartás elleni „harc” eredményez, mind olyan szempontok, amiket közgazdasági szempontból nem tudunk beemelni, azonban indokolhatja, hogy akár a határnyereségen túli határköltségen felül is költsön egy állam a korrupció megfékezésére.

Szintén fontos felvetés Villanueva (2020) felvetése is, aki azt vizsgálta, hogy a civil társadalom milyen szerepet játszik a korrupció megfékezésében. Elképzelhető ugyanis, mint sok más téren, hogy a civil társadalom képes átvenni ezt a funkciót az államtól, akár tisztább motivációkkal, vagy kisebb érdekkonfliktusokkal. Villanueva ugyanakkor azt találta, hogy bár a civil társadalom kiépítettsége és működése valóban befolyásolja a korrupció szintjét, elhanyagolható a hatása bizonyos döntéshozatal során felmerülő kérdésekhez képest. Ezek közül Villanueva kettőt vizsgált pontosabban, a törvényhozatal transzparenciája és a betartatás kiszámíthatósága, valamint a közszektor merevsége és pártatlansága. Mindkettőnél Villanueva jelentős hatást talált a korrupció szintjére.

A korrupció azonban a privát szektorban is fel-felmerülő kérdés. Ezzel foglalkozott Hauser (2019) , aki az anti-korrupciós tréningek hatásosságát kívánta vizsgálni a klasszikus korrupciót igazoló elterjedt kifogásokra adott válaszokból, a privát szektoron belül. Munkájában azt találta, hogy az anti korrupciós tréningek számának növekedésével az adott üzletemberek inkább

utasították el ezeket a kifogásokat, azaz az antikorrupciós tréningek hatékonyak voltak, ugyanakkor kiemeli, hogy a tréningeknek specifikusabban kell a szűrkezónákat adresszálnia. Ez az eredmény a közszektor korrupciójára is kiterjeszthető (hiszen dolgozatunkban csak a közszektor korrupciójával foglalkozunk), az anti-korrupciós tréningek a közszoigálati dolgozók esetében is hatékonyak lehetnek, nincs olyan komoly, látványos ellenérv, amely ebben a kérdésben a piaci szokások és know-how kormányzati alkalmazását akadályozná.

Fontos azt is megjegyezni, hogy a *petty* és *grand corruption* között nem csak definíciós különbségek vannak, hanem a megküzdésük is más eszköztárat igényel, míg a *grand corruption* megfékezéséhez független, politikai és gazdasági hatalmat birtokló szereplők feletti hatalomgyakorlásra képes elszámoltató szervek szükségesek, addig a *petty corruption* esetében sok más eszköz is szóba jöhet például a dereguláció bizonyos ágazatokban (ami csökkenti ezáltal a lefizetések mértékét). A dereguláció hatását vizsgálta Fazekas (2017) is, aki egyben azt is megfigyelte, hogy a *petty corruption* elleni küzdelem (pl.: dereguláció) bizonyos esetekben a *grand corruption* növekedését is eredményezheti, azaz a kettő elleni küzdelem helyenként egymással szemben állhat. A *petty corruption* egyik lehetséges megküzdésével foglalkozott Rose-Ackerman és Palifka (2016) is, akik a bürokratikus berendezkedés rendszerproblémáiban keresték a közönséges korrupció okait. Átfogó nagy közszférabeli reformok szükségességét fejezték ki, kihangsúlyozva, hogy ennek hiányában a korrupció leküzdésére nincs reális esély a fejletlenebb országokban sem.

Villeneuve et al. (2020) a korrupció megvalósulásának körülményeit, lehetőségeit és az antikorrupciós intézkedések céljait és mechanizmusait emeli ki, mint a hatékony korrupcióellenes küzdelemhez fontos tipologizálás lényegi elemei. A körülmények elsősorban az indirekt befolyásoló tényezők miatt fontosak, hiszen, ha a korrupció erősen egyfajta tevékenység körül koncentrálódik, úgy a tevékenység szabályozása is fontos befolyásoló tényező lehet. A lehetőségek vizsgálatának az egyik fő oka, hogy sok esetben a korrupció egyáltalán nem illegális, hanem teljesen legális körülmények között zajlik. Döntéshozóknak sok esetben lehetőségében áll olyan szabályrendszereket létrehozni, amelyben a korrupcióra komoly lehetőség nyílik, vagy akár teljesen legalizálttá is válik. Az antikorrupciós intézkedések céljainak és mechanizmusainak vizsgálata pedig részben az összehasonlíthatóság részben a

hatékonyság/hatásosság részben pedig az intézkedések látvány vagy valós problémamegoldó jellegének meghatározása lehet.

Villeneuve et al. (2020) munkájukban az antikorrupciós intézkedések csoportosítását tűzi ki célul. Nemzetközi és szupranacionális intézmények és NGO-k (Világbank, Transparency International, United Nations Convention Against Corruption (UNCOC)), elemzéseit vizsgálják, és a bennük található antikorrupciós intézkedéseket tipologizálják, azzal a céllal, hogy egy analízisre alkalmas keretrendszert építsenek ki. Az adathalmaz kiválasztását azzal indokolják, hogy az antikorrupciós intézkedésekben, amelyeket helyi, illetve nemzeti szinten bevezetnek legtöbbször kulcselemként szerepelnek a fenti szereplők. Értelemszerűen az adminisztratív korrupcióra helyezik a hangsúlyt, hiszen adminisztratív eszközök vizsgálatát folytatják, a dolgozatban is ezt a megközelítést fogjuk követni, hiszen a nem adminisztrációban megvalósuló korrupciót kevésbé lehet nyomon követni, mérni és ezáltal elemezni.

Dolgozatunk számára kiemelten érdekes lehet továbbá McCoy (2001) munkája is, aki a 90-es évek antikorrupciós normáinak erősödését vizsgálta. Munkájában az erősödő antikorrupciós tendenciákat, valamint a 70-es éveknél jelentősen sikeresebb antikorrupciós politikákat McCoy három fő változással magyarázta: (1) a hidegháború végével a nemzetközi környezet jelentősen megváltozott, a demokratikus és liberális elvek szélesebb körben nyertek teret. (2) Az információs forradalom széleskörűbben elérhetővé tette mind a korrupció okait és kárait, mind a megküzdésének módjait, valamint (3) belső nemzetállami folyamatok: a nemzetközi szervezetek, NGO-k, független média elterjedése, valamint a korrupció költségeinek számításának változó módjai. Munkájában McCoy azt is kiemeli, hogy a normakialakulás három stádiumából a cikk írásakor még csak kettő valósult meg (figyelemfelhívás, jogi és intézményi implementáció), azaz a harmadik, az globális internalizáció és implementáció még váratott magára. Felmerülhet tehát a kérdés, hogy ezen elvek mentén milyen irányba haladt az antikorrupciós elvek normává alakulása,⁵ ugyanakkor ez jelen dolgozat keretein túlmutat.

⁵ Itt érdemes ugyanakkor megjegyezni, hogy a populizmus világszerte történő felemelkedésével, a liberális demokráciának egyre szélesebb körben történő kritizálása felveti a kérdést, hogy a feltételezhetjük-e a javuló tendenciákat az antikorrupciós intézkedések területén, hiszen az egyik fő változó indoka McCoy-nak már kétségbevonhatóvá válik jelen környezetben.

Igazán nagy lehetőség rejlik továbbá a digitalizációban, amely mára már több ország hétköznapijait meghatározza. Park & Kim (2020) munkájukban empirikus igazolást kerestek arra, hogy az e-kormányzás, és a nyílt kormányzás mennyiben csökkenti a korrupció szintjét, mennyire hatásos a korrupció ellenes küzdelemben. Munkájukban azt találták, hogy az e-kormányzás egésze szignifikáns és erős korrupciócsökkentő hatással bír, a nyílt kormányzás hatása ezen belül azonban nem annyira szignifikáns. Azt is felfedezték azonban, hogy jobban működő jogi rendszerrel rendelkező országokban, és a jogállamiság jelentősebb meglétével a nyílt kormányzás antikorrupciós hatása is megnő. Fontos megjegyezni, hogy a szerzők 214 országot vizsgáltak, amely esetében már a fejlettségből adódó torzítás felütheti a fejét, azaz a fejlettebb országokban alacsonyabb a korrupció és magasabb a digitalizáció és ezért látszik a kettő között összefüggés. Így lehet, hogy a tanulmány eredményei globális szinten fontosak lehetnek, azonban e dolgozat által vizsgált területen belül már előfordulhat, hogy nem annyira szignifikáns a hatás.

4. Empirikus vizsgálat

4.1. Kutatási kérdések

A szakirodalmi áttekintés után láthatjuk tehát, hogy az antikorrupciós politikák sikeressége sok esetben egyáltalán nem a szakpolitikai döntések következménye, hanem amint az sok más szakpolitikai témakörben megfigyelhető, az implementáció sikeressége sok esetben a társadalmi tendenciák határozzák meg ezek sikerét. A dolgozatban feltehetünk tehát ezalapján egy kutatási kérdést: (1) Mely társadalmi attitűdök befolyásolják a korrupció mértékének alakulását a 21. sz Közép-Európájában?

Érdekes azonban konkrétabban néhány feltűnően (korrupciós tendenciák szempontjából) különböző ország szakpolitikai hátterét is megtekinteni, és mélyrehatóbb elemzés segítségével megállapítani, hogy mi okozhatja a különbséget, így a dolgozat második megválaszolni kívánt kutatási kérdése: (2) Mivel magyarázható az Ausztria és Magyarország közötti korrupciós mutatókban tapasztalható tendenciózus eltérés 2011-2019 között?

4.2. A használandó adatbázis kiválasztása

A korrupció mérésénél inherensen felmerülnek problémák, amikkel nehéz mit kezdeni: ezeket az esetek többségében titkolják a nyilvánosság elől, vagy törvényileg védik. Rosszul definiált fogalom, adott esetben a közvélemény nem is mindig tekinti súlyosnak és még sok más ilyen jellegű puha elméleti és morális határokból fakadó mérési nehézség merülhet fel a korrupció mérésénél. Ennek ellenére többen mérik a korrupció szintjét adott országokban különböző feltételek mellett, vagy különböző szempontok figyelembevételével.

A leghíresebb talán mind szakirodalmi, mind közvélemény szempontjából a Transparency International *Corruption Perception Index* (CPI). A Transparency International minden évben publikálja az országonként meghatározott CPI pontszámát, nyílt metodológiával. A módszere alapvetően szekunder adatokon nyugszik, az adatkiválasztásnál azonban hangsúlyt helyez arra, hogy hiteles, megbízható, és országok közötti összehasonlításra alkalmas (azaz több országot vizsgáló és országok közötti varianciával rendelkező) adatokat használjon, amiket rendszeresen (legalább két évente) frissítenek. Ezeket végül standardizálja majd aggregálja (szintén nyílt és így reprodukálható módszertan alapján), valamint bizonytalansági faktort is figyelembe vesz és jelent.

Amennyiben más adatforrásokat keresünk gyorsan rábukkanhatunk a Világbank által közzétett Worldwide Governance Indicators adathalmazra, amely hat különböző kormányzási tevékenységet vizsgál világszinten, amelyből a hatodik a *Control of Corruption* számunkra is releváns lehet. Ezesetben is szekunder adatok felhasználása történik egy némileg különböző aggregációs módszerrel, amely szintén nyílt, transzparens és ezáltal reprodukálható. Hasonló tematikát láthatunk akkor is, ha a V-Dem (Varieties of Democracy Project) korrupciót vizsgáló adatait vizsgáljuk. Belátható tehát, hogy az adatok legalábbis módszertanilag hasonló alapokon nyugodnak, felmerülhet azonban, hogy az adatforrások különbözősége miatt jobb esetünkben egyik vagy másik adatforrás.

Ekkor azonban egy érdekes dolgot fedezhetünk fel, ugyanis a fent említett források az adatbázisaikban primer forrásokkal együtt egymást is szerepeltetik, azaz felmerül a körbehivatkozás esete, miszerint mindegyik adatbázis a másik két (és még több másik) adatbázist felhasználva alakítja az adatait. Felmerül tehát a kérdés, hogy mi alapján válasszunk, szükséges-e egyáltalán választani, vagy bármelyiket használhatjuk.

Langbein & Knack (2010) munkájukban a Világbank Indikátorait (WGI) vizsgálták azzal a céllal, hogy feltérképezzék, hogy a 6 indikátor mennyire tér el egymástól és ezáltal mennyire értelmezhető önmagában. Arra jutottak, hogy a 6 indikátor erősen korrelál egymással (5 év adatait vizsgálva), tehát az indikátorok, bár némileg különböző megközelítésben, de ugyanazt a fő koncepciót vizsgálják és mérik, tehát külön-külön való értelmezésük nem biztos, hogy a legjobb megközelítés. Ezzel számunkra a *Control of Corruption* vizsgálata ki is esik, és így vagy egy holisztikus kormányzási teljesítmény-vizsgálatot végzünk és ebből próbálunk következtetni a korrupció szintjére, vagy megkísérlünk olyan adatforrással dolgozni, amely kissé fókuszáltabban a korrupciót vizsgálja. Azt is meg kell állapítani természetesen, hogy a kormányzási teljesítmény és a korrupció mindenképp összefügg, hiszen a korrupció definíciójából adódóan egyfajta kormányzási kudarc, ez tehát indokoltta teheti kormányzási faktorok bevonását egy korrupciós indexbe, azonban a WGI esetében úgy gondolom, a kormányzási teljesítménynek túl nagy hatása lenne.

A szerzők ugyanakkor azt is lefektetik, hogy a különböző adathalmazok aggregálásának fontos pozitív hatásai vannak az adatok validitását illetően, a forrásokból fakadó bizonytalanság, az adatgyűjtés során felmerülő bármilyen torzulások több különböző adatforrás aggregálása esetén

jelentősen csökkennek (Langbein & Knack, 2010). Így tehát egy komparatív kormányzási elemzésnél kifejezetten indokolt lehet ilyen aggregált mutatószámokkal dolgozni primer adatok helyett.

Vannak újabb fajta nagyobb fokú objektivitásra törekvő számítási módok is, mint például a Mungiu-Pippidi & Dadašov (2016) által kidolgozott IPI (Index of Public Integrity), azonban ezek még korai fázisban vannak, az így is alacsony számú adatpontok miatt nem merültek fel érdemben. Egy ilyen kezdeményezése volt az IMF-nek is, aki a korrupcióval és antikorrupcióval kapcsolatos hírek számát vizsgálta, és azok alapján alkotott egy új változót (Hlatshwayo et al., 2018). Ez a változó így időben érzékenyebb és jobban tud korrupciós sokkokat jelezni (pl. egy nagyobb korrupciós botrány hatását), ugyanakkor a jelentősebb korrupciót mérő indexekkel magas korrelációt mutat, tehát a fő tendenciákat leköveti, így későbbi kutatásokhoz, vagy a jelenlegi kutatás továbbfejlesztéséhez ígéretes alapanyag lehet.

Összeségében azonban megállapítható, hogy a korrupció mérésében tapasztalható nehézségek három fő csoportba sorolhatók.

- (1) Az adatok hiányossága: mivel a korrupció legtöbbször alapvetően illegális tevékenység, de legalábbis a közvélemény előtt elrejtendő, a korrupcióról rendelkezésre álló adatok hiányosak, hiszen nem dokumentálhatóak olyan egyértelműen, mint sok más adat.
- (2) Az adatok objektivitása: Ha elérhető is némi adat, az sokszor megkérdőjelezhető, az előző pontban leírtak révén legtöbbször bevalláson, benyomáson, véleményen alapuló megközelítéssel tudjuk csak a korrupciót mérni, amely ezáltal erős részrehajlást tud eredményezni. A mutatók hitelét ez sokszor elveszi, a mutatókból számított eredmények relevanciáját gyengíti.
- (3) Az adatok függetlensége: A korrupció mérésére használt adatokban sokszor vannak be kormányzati teljesítmény-indikátorokat. Ennek önmagában nincs komoly hátránya, hiszen a korrupció megfékezése alapvető kormányzati feladatkör, és a kormányzat alacsony hatékonysága valóban tünete lehet egy esetleges korrupciós problémának, azonban amikor egy változóba a változó tünetét vonjuk be, úgy lényegében

determinisztikusságot feltételezünk (legalábbis részben) a két változó között, ami a változónk robusztusságát és vizsgálhatóságát igen gyengíti.

A dolgozatban a Transparency International CP Indexét fogom használni. Ennek legfőbb oka, hogy a szakirodalom elismert, megalapozott, régóta jelenlevő adatforrásról beszélünk, amely kifejezetten a korrupcióra összpontosít. Természetesen a helyzet nem változott azt illetően, hogy a másik két indikátor is megjelenik a CPI-ban, ugyanakkor ahogy korábban írtam a kormányzási teljesítmény fontos indikátora lehet a korrupciónak, amennyiben a korrupció fókuszát megtartja az adott vizsgálat, amit a CPI-nál kijelenthetünk, a WGI esetében azonban Langbein & Knack (2010) eredményei kételyeket ültethetnek belénk. Másrészt pedig az is elmondható, hogy strukturális és radikális különbségeket nem kell feltételeznünk az indikátorok között, így lényegében a kis pozitív irányú különbség bőven indokolja döntésünket.

4.3.Módszertan

Annak érdekében, hogy a korrupció mértékének különbségét részben magyarázzuk jó megközelítés az antikorrupciós politikákat befolyásoló szempontok vizsgálata és összehasonlítása. Egyrészt segít abban, hogy potenciális diszkrepanciákat vagy kulcselemeket felfedezhessünk, amik jelentősen hozzájárulnak, másrészt fedezhetjük fel, hogy az antikorrupciós politikák inkább kommunikatív jellegűek, és nincs valós hatásuk a korrupció mértékére.

A dolgozatban tehát meg fogjuk kísérelni kvalitatív vizsgálat segítségével megállapítani, hogy milyen különbség lehet a kiemelkedően korrupt és kiemelkedően alacsony korrupcióval rendelkező országok korrupció ellen ható intézményei között. A példák kiválasztásához a korábban tárgyalt Transparency International CPI indexét használjuk mérőszámként, ugyanakkor a dolgozat középkélet-európai fókusza miatt a régióon belüli lokális szélsőségeket fogjuk vizsgálni, hiszen ezeket tudjuk hitelesebben elemezni, a kontextust jobban ismerve. Természetesen nem csak a kvalitatív, hanem a kvantitatív vizsgálat, a társadalmi mutatók korrupcióval való összefüggéseinek keresésénél is ugyanezen kiválasztási módszerrel fogunk élni.

Ennek fényében tehát a szoros értelemben vett régióként a Visegrádi négyeket fogjuk vizsgálni (azaz Lengyelországot, Magyarországot, Csehországot és Szlovákiát), valamint az ezekhez sok szempontból (főként gazdaságilag, részben kulturálisan) hasonló Ausztriát, Bulgáriát és

Szlovéniát, illetve a CPI elemzése alapján érdekesnek tűnő egyéb elemeket is vizsgálni fogjuk a dolgozatban.

Az időhorizont, amelyet vizsgálni kívánunk, a 2012 és 2019 között van. Ennek oka, hogy a COVID válság miatt esetleg felmerülő torzításokat (a mindenhol kihirdetett rendkívüli jogkörök és vészhelyzet miatt) nem kívánjuk a dolgozat elemzésébe involválni. Az EU csatlakozás, mint kezdőpont pedig főként a közösségi EU-s antikorrupciós elvek elfogadásának időpontja fontos mérőföldkő lehet, amelynek hatását szintén nem kívánjuk külön elemezni a dolgozatban, ezért az egy ideális kezdőpont lehetne, ugyanakkor a Transparency International pontozási rendszere, metodológiája 2012-vel kezdődően megváltozott és a 2012 előtti adatok időben nem összemérhetők, csupán adott éven belül, így idősoros elemzésre nem használható. A 2012-es és azt követő adatok azonban összemérhetők időben is, így az elemzésben ezt fogjuk használni.

A dolgozatban többváltozós lineáris regressziót fogunk építeni a későbbiekben tárgyalt magyarázó változók és függő változó segítségével, azt kísérelve vizsgálni, hogy az elméletben magyarázóerővel bírni képes változók ténylegesen mennyire magyarázzák a függő változót. A többváltozós lineáris regresszióban egy olyan modellt építünk fel, amely az összes magyarázó változó függvényeként adja ki a függő változót, az alábbi egyenlet szerint.

$$y = \beta_0 + \sum_{i=1}^n (\beta_i x_i) + \varepsilon$$

y: függő változó

β_0 : tengelymetszet, a függő változó értéke, ha minden magyarázó változó értéke 0, sok esetben nincs gyakorlati értelme önmagában (esetünkben például a legtöbb változó nem vehet fel 0 értéket).

x_i : a meghatározott magyarázó változók értéke ($i \in n$; ahol n a magyarázó változók száma)

β_i : az x_i magyarázó változó súlya a modellben

ε : maradék, amelynek átlaga 0, lényegében egyfajta hibafaktor, amely 0-ban átlagolódik

A regressziós modellek felépítése során azt fogjuk vizsgálni, hogy az egyes változók esetében mi lehet a hozzájuk tartozó β -érték. Ezek lesznek az adott változók együtthatói, azaz az adott változó egységnyi növekedésével *ceteris paribus* összefüggő, függő változóban bekövetkezett változás. 1,1-es együttható esetén tehát a magyarázó változó 1-el való növekedése, a függő változó 1,1-el való növekedését eredményezi. Negatív együttható esetén a hatás fordított.

A regresszioanalízis folyamán minden magyarázó változóhoz kapunk egy p-értéket is, ez a p-érték az adott változó parciális t-próbájának elfogadásához szükséges szignifikanciaszintet jelöli, azaz annak a valószínűségét, hogy az adott változó β értéke 0-t vesz fel, azaz a változó valószínű magyarázóértéke 0. Amennyiben ez magas, úgy nem csak a magyarázóérték 0-értéket felvevő valószínűsége miatt, hanem azért is érdemes a változót eliminálni a modellből, mert még az iránya sem elég biztosan meghatározható. A dolgozatban tehát a regressziós modellek felállítása során, amennyiben a modell szignifikanciaszintje túl magas, úgy először a legnagyobb p-értékű magyarázó változó eliminálásával fogunk pontosabb modellekké kísérletezni.

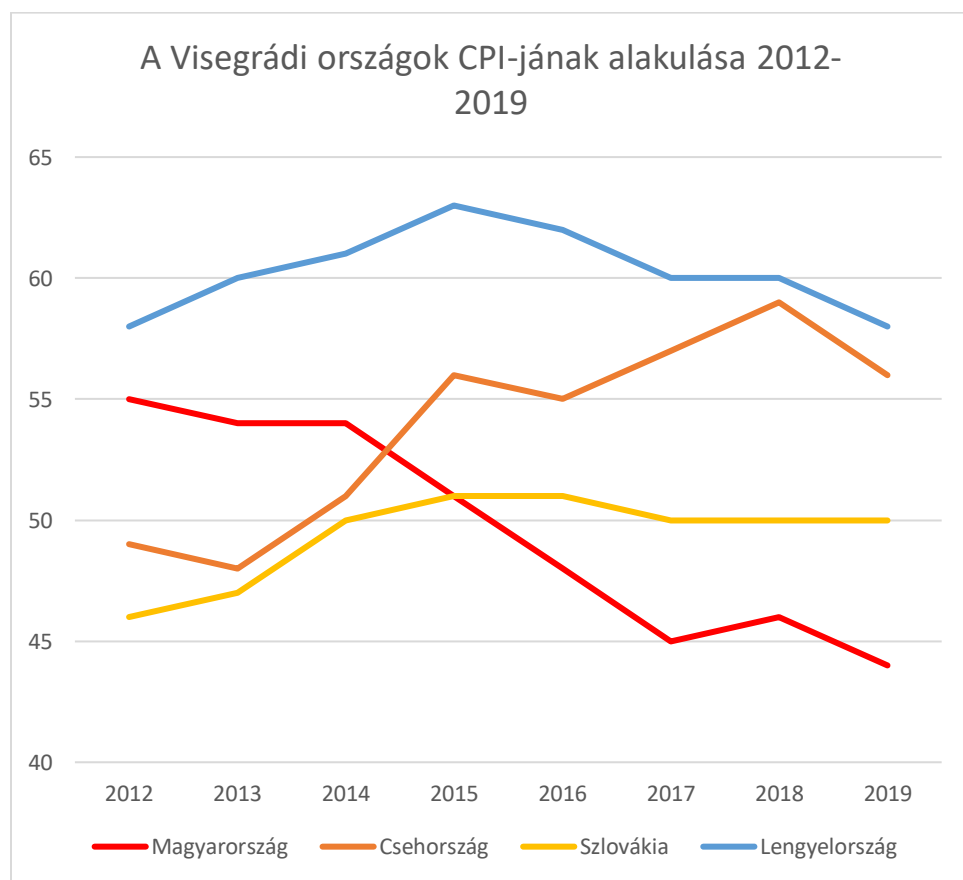
4.4.A függő változó: a korrupció mértéke

Ahhoz, hogy kvantitatív összefüggéseket is vizsgálhassunk, szükséges megállapítani, hogy mely indikátorokat tartjuk relevánsnak az antikorrupciós politikák sikerességének vizsgálatánál. Célváltozónak magát a korrupciós szintet érdemes venni, bár ez inkább outcome mintsem output, azonban a sikeresség méréséhez sajnos ezt érdemes figyelni, hiába teljesítenek az antikorrupciós politikák magas output-szinten, ha az outcome-ban nem érnek el érdemleges változást. Ennek okán a célváltozóként a korrupció percipiált szintjét fogom vizsgálni. Emlékeztetőként a korábbi „

A használandó adatbázis kiválasztása” fejezetben megfogalmazott nehézségekre fontos megemlíteni, hogy nincs jelentős módszertani indoklás egyik adatbázis elvetésére vagy elfogadására sem a szakirodalom alapján, a döntés szükségszerűen arbitrarius, amelyben az 1. táblázatban összefoglalt szempontok játszottak fontosabb szerepet

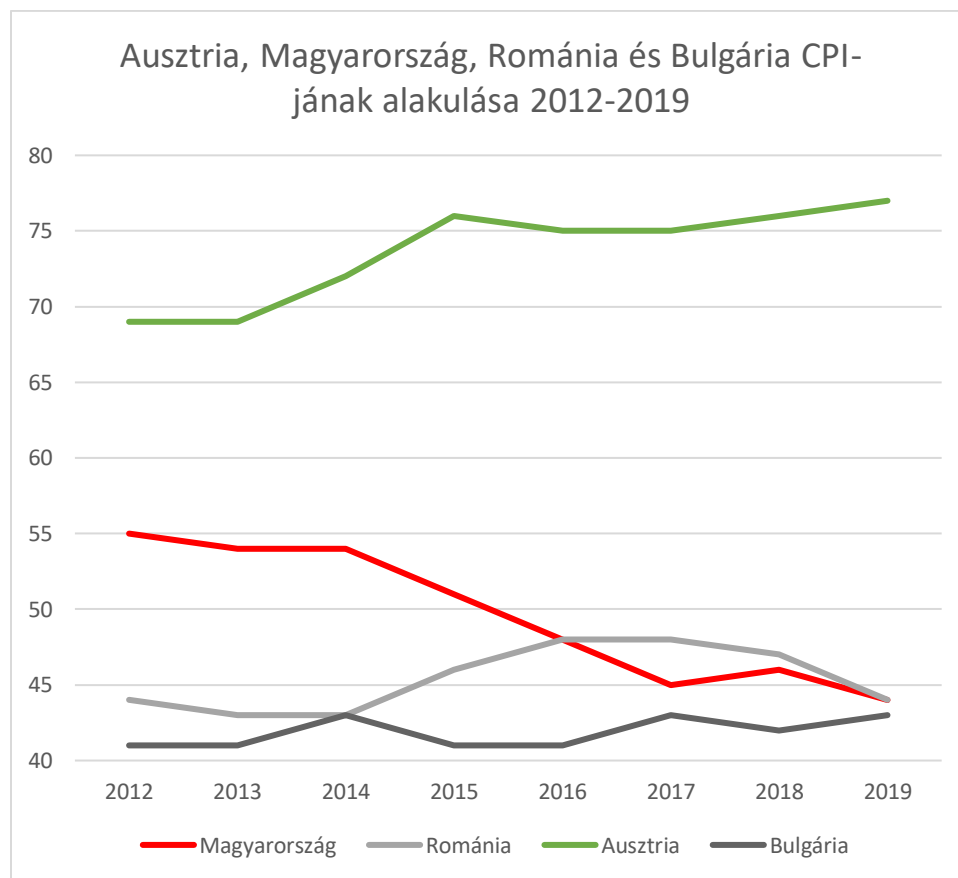
Adatbázis	Adatbázis tulajdonságai
V-DEM: Varieties of Democracies Project	Sok szempontot figyelembe vevő, korrupciót több másik alcsoporttal együtt vizsgáló adatbázis, nehezen tisztítható,
World Bank – World Governance Indicators	6 fő vizsgált kategória, amelyek erősen korrelálnak egymással, ezáltal kevésbé értelmezhetők önmagukban (Langbein & Knack, 2010)
Transparency International – Corruption Perception Index	Sok más (így a fenti két) indikátort is magába foglal, célzottan csak a korrupcióval foglalkozik, felmerülhet az objektivitás kérdése

1. táblázat: A vizsgált adatbázisok összehasonlítása (saját munka)



1. Ábra: Visegrádi országok CPI-jának alakulása 2012-2019 (saját szerk.; forrás: (Transparency International, 2020)

A CPI értelmezésénél fontos figyelembe venni, hogy a magasabb index-érték az alacsonyabb percipiált korrupciónak feleltethető meg, azaz a növekedő értékek csökkenő korrupcióra engednek következtetni, a csökkenők pedig a korrupció elterjedtségének növekedését jelzik. Az 1. Ábra: Visegrádi országok CPI-jának alakulása 2012-2019 (saját szerk.; forrás:(Transparency International, 2020))¹. Ábraán jól látható, hogy a 2012-es évek óta Magyarország korrupciós helyzete tendenciózusan romlik, Csehorszáé és Szlovákiáé egy kezdetleges javulás után látszólag stagnál (Csehország esetében inkább erősen fluktuál) Lengyelorszáé pedig egy kezdetleges emelkedés után csökkenő tendenciát vett. Ezek alapján mindenképp érdekes lehet Magyarország konkrét esetét vizsgálni a romló tendenciái miatt. A V4-eken kívül érdekes megfigyelni a környező országok közül Ausztriát is, ahol a vizsgált időszakban az észlelt korrupció mértéke jelentősen lecsökkent, valamint EU-tag szomszédok közül még Bulgáriát és Romániát, mint gyakori összehasonlítási alapot megfigyelni. Ezt a 2. Ábra segítségével tehetjük meg, ahol összehasonlítási alapként még Magyarországot láthatjuk.



2. Ábra: Ausztria, Magyarország, Románia és Bulgária CPI-jának alakulása 2012-2019 (saját szerk. forrás:(Transparency International, 2020))

Jól látható, hogy Ausztria esetében a régióval szemben stabil növekedés figyelhető meg (hozzátéve, hogy eleve kifejezetten magas kezdőértékekről indul), Románia egy kisebb kiemelkedéssel végül ismét alacsony értékre kerül, Bulgária pedig alacsony értéken stagnál a vizsgált időszakban szinte végig (esetleg egy nagyon enyhe emelkedés figyelhető meg), viszont ebben a kontextusban még szembetűnőbb Magyarország romló tendenciája, amely egy közepes szintről Bulgáriához hasonló alacsony szintre csökkent.

Ezek alapján Ausztria és Magyarország mindenképpen kiemelkedő jelentkező arra, hogy a közpolitikai dokumentumok, valamint az antikorrupciós intézkedések vizsgálatával célkeresztbe vegyük. Az ellenkező irányú, valamint a régiós tendenciákat nem követő változás felveti a kérdést, hogy a magyar antikorrupciós politikákban mi lehet jelentősen más, esetleg kevésbé hatékony, mint a régió többi országában. Természetesen Ausztria esetében is felmerülnek hasonló kérdések, azonban elsősorban „best practice” -ként lehet tekinteni Ausztria példájára.

A dolgozatban annak érdekében, hogy a magyarázó változók hatását jobban tudjuk elemezni, a korrupció *változásának* szintjét fogjuk magyarázó változóként értelmezni, azaz az adott évi magyarázó változókhoz célváltozókhoz a következő évi és az adott évi korrupciós szint különbségét fogjuk venni és e szerint elemezni.

4.5. Magyarázó változók és hipotézisek

A dolgozat felépítését tekintve nagyban épít Villanueva (2020) munkájára, aki ugyanúgy a korrupció mértékét vizsgálta, azonban a civil társadalom, a tiszta törvényhozás és a részrehajlás nélküli végrehajtói rendszer szemszögéből megközelítve. Ebben a dolgozatban a fókusz inkább a társadalmi jelenségeken van, megpróbálva megérteni, hogy mely társadalmi szinten megjelenő bizalmi, vagy attitűdbeli szempontok befolyásolják a korrupciót és milyen irányba fejtik ki hatásukat. Azért fontos a társadalmi behatásokat is vizsgálni, mert ez lehet, hogy magyarázatot nyújt a formailag egyébként nagyon hasonló országok közötti, akár jelentős mértéket is felvevő korrupció észlelt szintjében megjelenő különbségekre. Villanueva egyébként a V-Dem adatokat használja, kihasználva az abban az adathalmazban a civil társadalomra is vonatkozó leíró adatokat és ezek együttesére építve modelljét.

Magyarázó változókként olyan szempontokat szeretnék vizsgálni, amely egyrészt általánosságban a közpolitikák sikerességét magyarázhatják (úgy mint a politikai intézményekben

vagy szereplőkbe vetett bizalom), vagy amelyek specifikusan a korrupcióellenes intézkedések sikerességét vagy sikertelenségét magyarázhatják. Ennek okán főként a European Social Survey (ESS) adatait szeretném felhasználni, mivel komparatív hosszútávú és országokra lebontott adatállománya kiváló forrás tud lenni. Sajnálatos módon azonban az ESS-nek nem minden országban és minden évben van adata, két évente gyűjt adatokat, és nem mindig mindegyik európai országból, így ezen a téren számítani lehet némi adathiányosságból fakadó bizonytalanságra. Ennek ellenére ez tűnik a legjobb lehetőségnek arra, hogy komparatív és széleskörűen egységesen felmért adatok segítségével dolgozzunk.

A dolgozathoz hozzátenne, amennyiben komparatív adatokat lehetne találni a korrupcióval kapcsolatos törvényhozásról, vagy az ezzel foglalkozó állami szervek működéséről, ez azonban az egyéni állami különbségek miatt kevésbé összehasonlítható és ezáltal keveset segítene a kérdéseinkben.

Fontos, hogy az egyes változókhoz kapcsolódó feltételezéseinket (amelyek a változók bemutatásánál kifejtve olvasható) megfogalmazzuk vizsgálható formában is, így az egyes magyarázó változók esetében hipotéziseket fogunk megfogalmazni a célváltozóval való kapcsolata alapján.

A dolgozatban mindenképp szeretnénk magyarázó változóként bevonni a különböző bizalmi megnyilatkozásokat, úgymint a rendőrségbe, parlamentbe, politikai pártokba vetett bizalom, ezeknek a fontosságát abban látjuk, hogy meglássuk, hogy a korrupció csökkenése együtt jár-e a fenti intézményekbe vetett bizalom növekedésével. Feltételezhetjük ugyanis, hogy az alacsony intézményekbe vetett bizalom és a korrupció magas szintje egymást erősítő folyamatokat eredményezhetnek. Tehát mivel nő korrupció, egyre kevésbé bíznak az intézményekben, ami által kevésbé hatékonyak az intézmények, tehát tovább nő a korrupció. Ezen intézmény lehet a végrehajtó szerv közvetlen állampolgárok által is tapasztalt vége (rendőrség), de maga a törvényhozó intézmény is (parlament), a hatások bármely intézménnyel felmerülhetnek. Megfogalmazhatunk tehát egy hipotézist (H_1), miszerint az intézményekbe vetett bizalom a korrupció percipiált szintjének változásával szignifikáns negatív korrelációt mutat

A politikai érdeklődést is fontos a magyarázó változók közé venni, hiszen a politikai érdeklődésből fakadó informálódásra való igény növelheti egy esetleges korrupciós botrány politikai költségét, azaz megnöveli állandó lebukási valószínűség mellett a lebukás költségét.

Következő hipotézisünként (h2) tehát azt fogalmazhatjuk meg, hogy a politikai érdeklődés a korrupció percipiált szintjének változásával negatívan korrelál. Hasonló a helyzet a képzettséggel is, hiszen a magasabb képzettségből eredeztethető tájékozottság és tájékozódásra való nagyobb hajlam szintén növelheti a lebukás költségét. Hipotézisünk (h3) tehát az lehet, hogy az iskolázottság szintje a korrupciós szint változásával negatívan korrelál.

Általánosságban néhány nemzetközibb változót is vizsgálunk a dolgozatban, az Európai Parlamentbe és az ENSZ-be vetett bizalmat is, aminél hipotézis felállítása már nehezebb kérdés, hiszen az EP és az ENSZ is erősen kiállnak a korrupció ellen, ugyanakkor korántsem a fő profiluk, nincsenek is közvetlen tagállami szintre ható döntéshozói hatáskörei. A beléjük vetett bizalom tehát nincs közvetlen kapcsolatban az országon belüli viszonyokkal, azaz nem feltétlenül jelenti, hogy az országon belüli korrupciós szintekkel kapcsolatban lenne bármilyen magyarázó értéke, ezért hipotézisünként (h4) azt határozhatjuk meg, hogy az országon belüli, Európai Parlamentbe és az ENSZ irányába megjelenő bizalom nem korrelál szignifikánsan az országon belüli korrupció szintjének változásával. Ezen hipotézisünket Báthory munkája alapján is alátámaszthatjuk, aki az EU-s pénzek elköltése körüli korrupciós folyamatok vizsgálata folyamán az egyik kulcsproblémaként az EU kívülállóságát mutatta a kelet-közép-európai országok mentalitásában (Batory, 2021). Ameddig tehát az EU-s pénzekre nem közös pénzünként, hanem külső forrásként tekintünk, addig feltételezhető, hogy a külső szereplők iránti attitűdünk nem befolyásolja jelentősen a belső folyamatokat.

A külső szereplőkbe fektetett bizalmat vizsgálták Obydenkova & Arpino (2018) is, akik azt találták, hogy nagy gazdasági világválság előtti Európai országokra jellemző volt, hogy a korruptabb országokban Európai Unióba vetett bizalom magasabb volt, mint a kevésbé korrupt országokban. A nagy gazdasági világválság azonban mind a nemzeti, mint a szupranacionális szinten súlyosbította a korrupció és a bizalom összefüggéseit, azaz a korrupt országokban inkább romlott a bizalom mindkét területen, mint a kevésbé korrupt országokban. A válság utáni átrendeződésben a szupranacionális bizalom egyre inkább romlott, míg végül a korrupcióval való összefüggése lényegében megszűnt. Így végül ugyanaz az állapot állt be mind a korrupt országokban, mind a nem korrupt országokban a szupranacionális bizalom tekintetében, ezzel is igazolva hipotézisünket.

Ezen kívül általános társadalmi értékeket felmérő változókat is szeretnénk bevonni, úgymint a szabálykövetés fontossága, az erős állam fontossága, a megfelelő viselkedés fontossága, a barátok és közeli személyekhez való lojalitás és elhivatottság, valamint az emberek közötti egyenlő bánásmód fontosságának kérdése. Ezek kapcsán a szabálykövetés, az erős állam, a megfelelő viselkedés és az egyenlő bánásmód fontosságának növekedésével a fentebb leírt érvelés szerint nőnie kellene a korrupció költségének, azaz a korrupció szintjének csökkennie kellene, míg a barátok és a közeli emberek iránti lojalitás fontossága magyarázatként szolgálhat az emberek számára, megértőbbek lehetnek a korrupció bizonyos formáival kapcsolatban (nepotizmus, haveri kapitalizmus stb.) azaz várhatóan magasabb korrupciós szinttel korrelál. Hipotéziseink tehát: (h5) A szabálykövetés fontossága és a korrupció szintjének változása negatívan korrelál. (h6) Az erős állam fontossága és a korrupció szintjének változása negatívan korrelál. (h7) A megfelelő viselkedés fontossága és a korrupció szintjének változása negatívan korrelál. (h8) A barátok iránti lojalitás és közeli emberek melletti kiállás és a korrupció szintjének változása pozitívan korrelál. (h9) Az egyenlő bánásmód fontossága és a korrupció szintjének változása negatívan korrelál.

Ezek alapján a 2. táblázat-ban foglalhatjuk össze a korábban megfogalmazott hipotéziseinket a különböző változóinkhoz kapcsolva.

A rendelkezésre álló adatok miatt Romániát ki kell hagynunk az elemzésből (mivel a legtöbb ESS-körben nem vett részt), azonban Szlovéniát, mint másik régiós országot, kis nyitott gazdasággal be tudjuk vonni, így a vizsgált országok halmaza: Ausztria, Bulgária, Csehország, Lengyelország, Magyarország, Szlovákia, Szlovénia. Természetesen így sem teljes az információnk, hiszen Ausztria a vizsgált 4 ESS fordulóból egyen nem vett részt, Bulgária és Szlovákia pedig kettőn.

Változó	Kapcsolódó hipotézis
Parlamentbe, jogrendbe, rendőrségbe, politikai pártokba, politikusokban vetett bizalom átlagos szintje	h ₁ : Az intézményekbe vetett bizalom a korrupció percipiált szintjének változásával szignifikáns negatív korrelációt mutat
Politikai érdeklődés szintje	h ₂ : A politikai érdeklődés a korrupció percipiált szintjének változásával negatívan korrelál
Országos iskolázottság szintje	h ₃ : Az iskolázottság szintje a korrupciós szint változásával negatívan korrelál.
Európai Parlamentbe vetett bizalom és ENSZ-be vetett bizalom átlaga	h ₄ : Az országon belüli, Európai Parlamentbe és az ENSZ irányába megjelenő bizalom nem korrelál szignifikánsan az országon belüli korrupció szintjének változásával.
Szabálykövetés fontossága	h ₅ : A szabálykövetés fontossága és a korrupció szintjének változása negatívan korrelál.
Az erős állam fontossága	h ₆ : Az erős állam fontossága és a korrupció szintjének változása negatívan korrelál.
A megfelelő viselkedés fontossága	h ₇ : A megfelelő viselkedés fontossága és a korrupció szintjének változása negatívan korrelál.
A barátok iránti lojalitás és közeli emberek melletti kiállás	h ₈ : A barátok iránti lojalitás és közeli emberek melletti kiállás és a korrupció szintjének változása pozitívan korrelál
Az egyenlő bánásmód fontossága	h ₉ : Az egyenlő bánásmód fontossága és a korrupció szintjének változása negatívan korrelál

2. táblázat: A modellben használt magyarázó változók a hozzájuk kapcsolódó hipotézisekkel (saját munka)

Az adatbázisban több bizalmat mérő indikátor is szerepel, ezek külön-külön történő vizsgálata is érdekes lehet, azonban annak érdekében, hogy az országokra nézve egységes képet kapjunk, a dolgozatban egy általános rendszerbizalmi indexet fogunk generálni. Ezeket az öt bizalmi indexből az alábbi módon kapjuk meg: Először a politikai szereplőkbe vetett bizalmat, azaz a politikai pártokba (trstprt) és a politikusokba (trstplt) vetett bizalmat átlagoljuk, majd ennek átlagát és a másik három változót (parlamentbe (trstprl), jogrendbe (trstlgl) és rendőrségbe

(*trstplc*) vetett bizalom) átlagoljuk, így kapunk egy konkrét bizalmi értéket. A politikai szereplők előzetes átlagolásának oka, hogy mivel a politikusokból állnak a politikai pártok, ezért a két változó feltehetően erősen korrelál, ugyanakkor mégis külön jelentést hordoz, ezért a súlyát csökkentendő fele akkora súllyal szerepelnek így, mint a másik három tartalmilag inkább független változók. A dolgozatban ezt először válaszadónkként tettük meg, majd az adatbázis által szolgáltatott súlyozással kumuláltuk országonként és évenként, így egy általános bizalmi változót (General Trust Index, GTI) kapunk minden ESS fordulóra minden országban reprezentatívan.

$$GTI = \frac{trstprl + trstlgl + trstplc + \frac{trstplt + trstprt}{2}}{4}$$

A dolgozatban tehát a fenti változók magyarázó változóként való használatával szeretnénk a $t+1$ -edik időpont és a t -edik időpont közötti CPI érték különbségét meghatározni. Egy adatpontunk tehát egy ország egy adott évében felmért ESS adatokból generált változókból, az adott év CPI értékéből, és a következő év CPI változásából fog állni. Ilyen módon összesen 23 adatpont áll a rendelkezésünkre, ezeken keresztül fogunk megkísérelni egy lineáris regressziót felírni. A magyarázott és független változókat, valamint azok kiszámításának módját a 3. táblázat írja le.

Változó	Változó leírása	Változó kiszámításának módja
Y	Korrupció szintjének változása	$dCPI = CPI_{t+1} - CPI_t$
X ₁	Általános bizalmi index	$GTI = \frac{trstp_{rl} + trstl_{gl} + trstp_{lc} + \frac{trstp_{lt} + trstp_{rt}}{2}}{4}$
X ₂	Politikai érdeklődés szintje	ESS adatbázisból aggregálva
X ₃	Iskolázottság szintje (országos szinten aggregálva)	ESS adatbázisból aggregálva
X ₄	Külső intézményekbe vetett bizalom szintje	$extrst = \frac{trstep + trstun}{2}$
X ₅	Szabálykövetés fontossága	ESS adatbázisból aggregálva
X ₆	Az erős állam fontossága	ESS adatbázisból aggregálva
X ₇	A megfelelő viselkedés fontossága	ESS adatbázisból aggregálva
X ₈	A barátok iránti lojalitás és közeli emberek melletti kiállás fontossága	ESS adatbázisból aggregálva
X ₉	Az egyenlő bánásmód fontossága	ESS adatbázisból aggregálva
X ₁₀	Korrupció jelenlegi szintje	CPI a vizsgálat évében

3. táblázat: A változók leírása és kiszámításának módja (saját munka)

5. Modellek és eredmények

Az első lineáris regressziós modell, amit felépíthetünk a 10 magyarázó változó és a célváltozó segítségével elsőre nem túl ígéretes, a F-próbájának szignifikanciaszintje 0,486, ami igen magas, így a modell teljes magyarázóértéke erősen kérdéses. Amikor az egyes változók p-értékét tekintjük akkor is igen magas értékeket látunk, aminek okán a modellből több változót ki kell majd szelektálnunk. Kezdeként a legmagasabb p-értékű változót vesszük ki a modellből, ami a megfelelő viselkedés fontossága, azaz az X_7 változó, amelynek p-értéke 0.78. Ezután a maradék 9 változó segítségével új modellt alkotunk.

A 2. modell sajnos továbbra sem ígéretes, F próbájának szignifikanciaszintje 0.372, ami ugyan már alacsonyabb (ezzel együtt természetesen a magyarázóerő is csökkent), de még mindig nagyon magas, így ebből a modellből is ki kell majd ejtenünk a legmagasabb p-értékű változót. Amely a második modell esetében meglepően az X_8 , azaz a barátok iránti lojalitás és a közeli emberek melletti kiállás fontossága, melynek p-értéke 0,745 volt. Ezt követte a 3. modellünk immár 8 változóval még mindig magas 0,26-os szignifikanciaszinttel, amelyből végül az erős állam fontossága esett ki (p-érték: 0,255).

A 4. modellből, amelynek F próbájának szignifikanciaszintje 0,280 volt az egyenlő bánásmód fontosságát kellett eliminálni (X_9 , p-érték: 0,65). Az 5. modellből (F próba szignifikanciája: 0,193) az iskolázottság szintjét (X_3 , p-érték: 0,512) kellett eliminálni a 6. modellből (F-próba szignifikanciája: 0,134) a politikai érdeklődés változóját (X_2 , p-érték: 0,421) a 7.ből (F-próba szignifikanciája: 0,094) pedig az adott évi CPI szintjét (X_{10} , p-érték: 0,488).

A 8. modellre már egy ígéretesebb 0,054 szignifikanciaszintet kapunk, azaz 5,4%-os valószínűséggel tehető fel, hogy a modell nem bír magyarázóértékkel. Bár a szokásos 5%-os α értéknél ez némileg nagyobb, ugyanakkor a modell magyarázó értéke így sem alaptalan, tudományos vizsgálatra érdemes lehet. A 8. modellben már csak 3 magyarázó változó maradt az eredeti 10-ből, X_1 , X_4 és X_5 , azaz az általános bizalmi indexből, a külső intézményekbe vetett bizalomból, illetve a szabálykövetés fontosságából képzett változók. Ezek közül az általános bizalmi index változójának p-értéke (azaz a valószínűsége, hogy a változó magyarázó értéke 0) lett magasabb (0,061), azonban itt is állítható, hogy az 5%-os küszöbön való átlépés miatti teljes elutasítás indokolatlan lehet. A modell teljes magyarázó értéke (r^2) 32,39%, azaz a független

változók szórása ilyen mértékben magyarázza a függő változó szórását. Ez egy közepes erősségű modellnek tekinthető, azaz nyilvánvalóan sok más modellben meg nem jelenő szempont befolyásolja a korrupció változásának szintjét, azonban a modell változói is hatással vannak rá. A nyolc modellt és a bennük felhasznált változókat a mutatja be a 4. táblázat: A különböző modellekben felhasznált változók. X: a változó fel lett használva az adott modellben. (saját munka).

Változó	Változó leírása	1. modell	2. modell	3. modell	4. modell	5. modell	6. modell	7. modell	8. modell
X ₁	Általános bizalmi index	X	X	X	X	X	X	X	X
X ₂	Politikai érdeklődés szintje	X	X	X	X	X	X		
X ₃	Iskolázottság szintje (országos szinten aggregálva)	X	X	X	X	X			
X ₄	Külső intézményekbe vetett bizalom szintje	X	X	X	X	X	X	X	X
X ₅	Szabálykövetés fontossága	X	X	X	X	X	X	X	X
X ₆	Az erős állam fontossága	X	X	X					
X ₇	A megfelelő viselkedés fontossága	X							
X ₈	A barátok iránti lojalitás és közeli emberek melletti kiállás fontossága	X	X						
X ₉	Az egyenlő bánásmód fontossága	X	X	X	X				
X ₁₀	Korrupció jelenlegi szintje	X	X	X	X	X	X	X	

4. táblázat: A különböző modellekben felhasznált változók. X: a változó fel lett használva az adott modellben. (saját munka)

Az egyes változók hatása a következőképpen alakult: Az általános bizalmi index együtthatója pozitív (1,411, SE:0,708), azaz a bizalom növekedésével a dCPI nőtt, tehát a korrupció szintje csökkent. Itt tehát a változóhoz kapcsolódó hipotézisünk kissé magasabb szignifikanciaszint megválasztásával (pl. $\alpha=0,061$) igazolható, azaz a bizalom valóban csökkenti a korrupció szintjét. A másik két változónál egy alacsonyabb szignifikanciaszint esetén is vizsgálhatjuk a változóinkat. A szabálykövetés fontosságának együtthatója -3.950 (SE: 1.817), ami erősen kontrainuitív, mivel ez alapján, ahol fontosabb a szabálykövetés, ott nő a korrupció, ennek egy magyarázata lehet az a korábban bemutatott problémakör, hogy a korrupció nem minden esetben explicite illegális, azaz a szabályokkal nem ütközik, egy komoly szabálykövető társadalomban pedig ez lehet, hogy nem negatívum, hogy a „szabályok adta lehetőségek” (kikapuk) kihasználásra kerülnek, ameddig nem mennek szembe explicite szabályokkal. Egy másik

értelmezés szerint a szabálykövetés fontossága és a megvezethetőség összefügg, mivel mindkettőhöz szükséges a beérkező információ kritikájának hiánya, ezáltal a megvezethetőbb társadalmakban prevalensebb a korrupció és így nehezebb ellene küzdeni. Ugyanez a kontraintuitív eredmény tapasztalható a külső intézményekbe vetett bizalom esetén is, ahol a változó regressziós együtthatója -2.426 (SE: 1.072), azaz az EP-ben és az ENSZ-ben jobban bízó országokban a korrupció jobban nőtt. E két változó esetében tehát a hipotézisünket cáfolhatjuk.

Az küldő intézményekbe fektetett bizalom kérdéskörével kapcsolatban érdemes felidézni a korábban említett Obydenkova & Arpino (2018) munkájára, hiszen lényegében az általuk felállított válság előtti modell eredményei figyelhetők meg itt, a korruptabb országokban magasabb az EU iránti bizalom, mint a kevésbé korrupt országokban, feltételezhető tehát, hogy a gazdasági világválság hatásai mérséklődtek a vizsgált időszakban és ezért visszaállt a korábban megfigyelhető trend.

A többi hipotézisünket szignifikánsan se cáfolni se igazolni nem tudjuk, így ezek további vizsgálata várat magára. Későbbi évek adatainak bevonása, valamint több országgal való együttes vizsgálata bizonyulhat még a modell szempontjából komoly változásként és adott esetben egy szignifikánsabb, komolyabb magyarázóerővel bíró modell is felállítható lenne. A kevés adatpont tehát minden bizonnyal befolyásolta a modell gyengeségét.

A részben kontraintuitív eredmények, valamint a modellek ellenőrzéseként a dolgozatban a multikollinearitást is vizsgálni fogjuk, mivel a végső modellünkben a változók szignifikanciáján ronthat egy esetleges multikollinearitás, amely így a magyarázóértékén rontana. Ennek fényében a végső modellben bennmaradt változókat vizsgáltuk multikollinearitást a VIF (Variance Inflation Factor), amely azt az értéket mutatja, ahányszorosa az adott változó varianciája ahhoz képest, ha teljesen független lenne (azaz, ha nem lenne multikollinearitás). Kiszámításához a magyarázó változókat egyenként a többi magyarázó változó függő változójává alakítva kell egy-egy regressziós modellt felépíteni. Az így kapott modellek többszörös determinációs együtthatóját (r^2), kell vizsgálni, az alábbi képlet segítségével:

$$VIF = \frac{1}{1 - r^2}$$

Így tehát egy olyan változót kapunk, amely egy 1-nél nem kisebb racionális szám, amely az r^2 növekedésével (azaz a többi magyarázó változó vizsgált változóra vonatkozó

magyarázóértékével) 1-től a végtelenig exponenciálisan növekedik. A VIF használatánál elterjedt hüvelykujjszabály, hogy 1-es érték esetén nincs multikollinearitás, 1-5 között mérsékelt multikollinearitásról, 5 fölötti VIF esetén pedig magas multikollinearitásról beszélhetünk. A végső modellben a három változó VIF értékét az 5. táblázat mutatja be.

Változó	VIF
Általános bizalmi index	2.0237
Külső intézményekbe vetett bizalom	1.6152
Szabálykövetés fontossága	1.3459

5. táblázat: A végső modell változóinak VIF értéke

A táblázat alapján tehát azt láthatjuk, hogy a VIF érték nem annyira magas, hogy a változókat el kellene vetni, a multikollinearitás nem indokolja a változók figyelmen kívül hagyását vagy módosítását. Ez azért is különösen érdekes, mert a kevés adat gyakran a multikollinearitáson keresztül szokott magyarázóerő-csökkentő hatásként megjelenni, itt azonban ezt nem tapasztaljuk, nem magyarázza kontrainuitív eredményeinket tehát a multikollinearitás.

A teljesség igénye miatt azonban tekintsük meg a három változó korrelációját is, ezt a 6. táblázaton keresztül tehetjük meg, ahol a három modellben maradt magyarázó változó korrelációs mátrixát láthatjuk.

	<i>Szabálykövetés fontossága</i>	<i>Általános bizalmi index</i>	<i>Külső intézményekbe vetett bizalom</i>
Szabálykövetés fontossága	1		
Általános bizalmi index	0.613481	1	
Külső intézményekbe vetett bizalom	0.249608	0.501604	1

6. táblázat: A végső három magyarázó változó korrelációmátrixa (saját munka)

A táblázat eredményei is indokolják a multikollinearitás vizsgálatát, hiszen közepesen erős kapcsolatot látunk a vizsgált magyarázó változók között, azonban a VIF vizsgálat során felállított

regressziós modellekben az r^2 értékek, azaz többszörös determinációs együtthatók nem olyan magasak, így rendszerszinten nem befolyásolják egymást a modellt hiteltelenítő mértékben.

Ami az antikorrupciós törekvések szempontjából még releváns lehet, hogy megvizsgálunk néhány vizsgált országot közelebbről, mélyrehatóan és ezáltal kevésbé kitetten az adathiánynak. A következő fejezetben tehát kvalitatívan fogunk néhány a szakirodalom által kulcsfontosságúnak ítélt szempontot vizsgálni két nagyon eltérő esetben.

6. Ausztria és Magyarország esete

A dolgozatban mélyrehatóan is szeretnénk vizsgálni konkrétabb példákon keresztül antikorrupciós politikák és megközelítések sikerességét, ezért a feljebb vizsgált országok közül néhányat szeretnénk közelebbről megvizsgálni. Ahogy a korábbi fejezetben már olvasható volt a korrupció mértékének változásánál a régióban két ország tendenciája kiemelkedő, az egyik pozitív a másik negatív irányba, ez a kettő pedig Magyarország és Ausztria. A célváltozó két legjelentősebben eltérő példáját tehát mindenképpen érdemes figyelemmel kísérni, kiváltképp, ha egyébként az esetek viszonylag hasonlóak.

Természetesen a posztszovjet múlt, a korai EU-s csatlakozás, Eurozóna-tagság és egyéb nyugati integrációs törekvések komoly különbségeket indikálhatnak, azonban a többi régiós posztszovjet országhoz képest is Magyarország teljesít a legrosszabbul, romló tendenciát mutatva a korrupció szintjében. Itt érdemes megjegyezni, hogy az EU-s kohéziós pénzek elköltését vizsgáló kutatásában Báthory (2021) a négy fő problémakör egyikeként azt a posztszovjet eredetű nézőpontot definiálja, amelynek következtében a közösből való félretevés legitimitása magasabb, mint nem posztszovjet országokban, elfogadottabb a közjavakat megcsapolni.

A posztszovjet hagyaték tehát önmagában nem magyarázza a különbséget, a két ország világháborúk előtti története viszont erősen összefonódik, így korábbi történelmi szempontokban sem érdemes a választ keresni. Gazdasági szempontból mindkét ország kis nyitott gazdaságként működik, kardinális különbségeket tehát itt sem érdemes keresni. Ha tehát magyarázatot várunk a két ország korrupciós szintjének változásában megfigyelhető ellentétes tendenciákra, szükséges szakirodalmi megalapozottsággal mélyebbre ásunk. A példáink kiválasztásánál tehát a Seawright és Gerring (2008) szerinti esetkiválasztási módszerek közül a szélsőséges esetek egy speciális formáját fogjuk felhasználni. A vizsgált területek meghatározásánál, valamint a várakozásaink megfogalmazásánál pedig szakirodalmi alapokra fogunk támaszkodni, amelyet a következő fejezetben mutatunk be részletesebben

6.1. Az elméleti modellekből leszűrhető várakozások

Bár még az Egyesült Nemzetek is kiemelt fontossággal kezeli a korrupcióellenes politikák elősegítését, azonban láthatjuk, hogy az Egyesült Nemzetek országain belül is jelentős különbségek fedezhetők fel a korrupció percipiált mértékében. Nem elegendő tehát guideline-

okat kommunikálni, hanem a politikák implementációja adott esetben még fontosabb, mint a szövegezése. Az implementációt azonban sok esetben kiemelkedően nehéz vizsgálni a politikák jellege miatt is, hiszen amennyiben az antikorrupciós folyamatok kiismerhetőek, annyiban a kijátszhatóságuk is jelentősen magasabb. Várható tehát ezek alapján, hogy az antikorrupciós politikák sikeressége elsősorban nem az antikorrupciós politikák dokumentumain, hanem a gyakorlati megvalósulásain múlik.

Quah (2013) alapján például (ha nem is az általa bemutatott csoportosítás szerint) mindenképp felmerül a független intézmény kérdése, amely képes konzekvenciákat kapcsolni a korrupcióhoz. Természetesen ezek az intézmények a legtöbb európai országban működnek, a kérdés az, hogy mennyire képesek a hatalmon levő intézményeket is szankcionálni ezáltal valós elrettentést teremteni kormányzati szereplők számára is a korrupció ellen. Ehhez az szükséges, hogy a korrupciót szankcionáló és vizsgáló szervezetek ne függjenek az aktuális kormánytól, azaz valós ellensúlyt tudjanak képezni. Várakozásként megfogalmazhatjuk tehát, hogy a javuló tendenciát mutató országban, Ausztriában valóban független korrupcióvizsgáló és szankcionáló intézmények működnek, míg Magyarországon ezek vagy nem működnek, vagy nem valóban függetlenek.

A másik fontos szempont, ami bármely szakpolitika sikerességét döntően befolyásolja az az intézményekbe vetett bizalom. A törvényhozás, a parlament és a politikusok/politikai pártokba vetett bizalom mértéke az antikorrupciós politikák esetében még sokkal relevánsabb, hiszen a korrupció, mint erkölcstelen tevékenység rontani képes a közbizalmat, amely ezáltal csökkenti a korrupció politikai költségét, ameddig azonban magas a bizalom addig a morális szttenderdek fenntartása fontosabb (Uslaner, 2004). Kevésbé rendíti meg a közvéleményt, kevésbé fordulnak el egy politikustól, amennyiben kiderül egy korrupciós esemény, hiszen nem teljesít alul a várakozásnak. Várakozásunk lehet tehát, hogy Ausztriában a közbizalom (illetve a közintézmények iránti bizalom) magasabb, mint Magyarországon.

A bizalom és a kormányzási képesség, illetve legitimitás kapcsolatáról is olvashatunk Boda (2013) könyvében is, ahol a bizalom és a politikai folyamatok kapcsolatát több irányból vizsgálja. A bizalom politikai hatása tehát nem elhanyagolható, kérdés, hogy alacsony bizalom esetén a korrupció tekintetében nő-e a szereplők mozgástere? A dolgozat megközelítésében nem ez a magyarázat, hanem hogy a magas bizalom elvesztésének kockázata több költséget hordoz,

mint a korrupciótól való elállás költsége. Szemléltető példaként érdemes a Bartha és Boda (2016) által is vizsgált NAV korrupciós botrányai körül felmerült bizalomvesztést is megfigyelni, ahol az állampolgárok adózási attitűdje is romlott a bizalomvesztés következtében.

A bizalom fontosságát Rothstein (2011) is kiemeli, amikor a bizalom hiánya, az egyenlőtlenség és a korrupció ördögi körét festi fel. Rothstein azt fejt ki, hogy ahol tartós ideig fennál a fenti hármas, onnan nincs reális kilábalás, mivel minden ezirányú törekvést a hármas valamely lába megakadályoz. A szegény és gazdag rétegek erősen polarizálódnak, ezáltal megnő a bizalmatlanság, ezáltal természetessé válik, hogy a gazdagok maguknál tartják a javakat, bármilyen egyenlőségre való közpolitikai törekvés a bizalom hiánya miatt kudarcba fullad.

A bizalom helyreállításáról és romlásáról a korrupciós letartóztatások függvényében írtak Zhang és Kim (2018). Munkájukban felhívták a figyelmet arra, hogy bár a szakirodalomban a korrupcióért elítélt szereplők száma a korrupció mérésére egy gyakran használt indikátor, ez téves eredményekhez vezethet. A szakirodalomban ugyanis, ahogy azt e dolgozatban már bemutattuk, a korrupció növekedése a bizalom csökkenéséhez vezet, a korrupcióért elítélt szereplők számának növekedése azonban Zhang és Kim munkája alapján hosszútávon a bizalom növekedéséhez vezet, mivel a kormányzat antikorrupciós törekvéseit mutatja be inkább, mintsem a korrupció mértékét az állampolgárok számára. Amikor pedig hosszabb távon nincsenek korrupcióért elítélve szereplők, akkor a közbizalom szintje elkezd csökkenni, ezzel arra utalva, hogy az állampolgárok ebben nem a korrupció prevalenciájának csökkenését látják, hanem a korrupcióellenes tevékenység csökkenését.

A harmadik szempont a média pluralitása és függetlensége, ami az antikorrupció és a demokratikus rendszerek gyakori velejárója (Bhattacharyya & Hodler, 2015). Természetesen nem csak korreláció fedezhető fel, rövid átgondolással arra juthatunk, hogy a politikai költség a független és plurális médiák segítségével is növelhető. A független média szerepe elengedhetetlen, hiszen amennyiben meg sem jelenik egy ilyen ügy a médiában, mivel az a hatalom függésében áll, annyiban a politikai költsége a korrupciónak közel 0. A függetlenség azonban nem elegendő önmagában, hiszen amennyiben 2-3 nagy médiabuborék alakul ki, úgy az adott médiabuborékon nem mutatnak túl ezek az ügyek. Ezek a médiabuborékok a buborékon túli, vagy a buborékon belüli valóságot cáfoló információkat nem terjesztik, tehát egy buborékon belül pozitívan ábrázolt személy korrupciója nem kerül előtérbe, a buborékon belül negatívan

ábrázolt személy korrupciója pedig nem újdonság, senkit nem lep meg az adott buborékban, így egyik sem befolyásolja az adott illetőről alkotott képet érdemben, tehát politikai költsége közel 0. Amennyiben tehát nem alakulnak ki erős buborékok (azaz versengő pluralizmus van a médiapiacra) az növeli a korrupció politikai költségét, ezzel inherensen csökkentenie kell a korrupció szintjét. Várakozásunk lehet tehát, hogy Ausztriában a médiapluralizmus inkább jelenik meg, valamint a média függetlenebb, mint Magyarországon.

A média szabadságának a bevonása a tüzetesen vizsgált változók közé azért is lehet érdekes, mivel a Világbank által képzett World Governance Indikátorok közül az egyiknek, a Voice and Accountability változónak az egyik fő eleme a szólásszabadság és a média függetlensége. Fontos azt is megjegyezni, mivel Langbein és Knack (2010) kritikája miatt elvetettük a korábbi elemzésben a WGI adatbázist, hogy fenti kritikában a Control of Corruption (azaz a korrupciókontroll) és a Voice and Accountability a legkevésbé egymástól függő változók, azaz érdemes lehet őket külön vizsgálni. Mivel pedig a Voice and Accountability szintjének egy jó része a média szabadságából és a szólásszabadságból áll, így ennek a minőségbeli vizsgálatát más szempontból megközelítve is igazolva láthatjuk.

A bizalom és a kormányzási teljesítmény azon belül a médiafüggetlenség összefüggését vizsgálták Spiteri és Briguglio (2018) is. Munkájukban a World Governance Indikátorokat vizsgálták a bizalommal összefüggésben, és azt találták, hogy a Voice and Accountability szignifikáns összefüggésben van a bizalommal, valamint azt találták, hogy a Control of Corruption változó még bizonyos modellekben szignifikáns volt. Ez azért is érdekes, mert a bizalom, a média függetlensége és a korrupció így egyre inkább összefüggő, összekapcsolódó tulajdonságoknak látszódnak, amelyben az ok okozati kapcsolatok, szakirodalomtól függően, másként vannak megvizsgálva. Összeségében feltételezhető tehát, hogy egy komplex kölcsönös kapcsolat van e három szempont között, amelyet feltárni már e dolgozat keretében nem fogunk, viszont további vizsgálat alapját nyújthatja

A három szempont kiválasztása több megközelítésből is indokoltnak látszik. Egyrészt a három szempont a fő területét tekintve a három eltérő korrupciós szempontból releváns területről hoz kulcsváltozókat, lefedve ezzel a vizsgálandó területeket, amelyekből fejenként egy-egy kulcselemet vizsgál. A médiapluralizmus a társadalmi, nemkormányzati intézményekben fellelhető fékek és ellensúlyok rendszerének fontos indikátora. Ezen fékek és ellensúlyok

hiányában a korrupció elleni küzdelem nem kap megfelelő társadalmi hangsúlyt, megfelelő vizibilitást így a politikai ösztönzők sem tudnak megfelelően működni és a politikai verseny is eltorzul. Tekinthető a korrupcióellenes tevékenység *lehetőségét* biztosító indikátornak is

Az általános rendszerbe vetett bizalom, a közpolitikai folyamatok sikerességét biztosító támogató társadalmi környezetet vizsgáló változónk, Ahogy korábban is láthattuk, a sikeres közpolitikák elengedhetetlen része, amely nélkül az állami beavatkozások hatékonysága tragikusan lecsökken. Természetesen ez csak egy indikátora a bizalomnak azonban, mivel sok különböző bizalmi index aggregátuma, tekinthető reprezentatívnak a bizalom tekintetében. Ez tekinthető a korrupcióellenes tevékenység *hatékonyságát* biztosító változónak

A harmadik, a független korrupcióellenes intézmény pedig magának a sikeres antikorrupciós politikának a gyakorlati tetten érhető megvalósulásának indikátora. Ez ugyanis azon egyértelmű politikai döntésnek közvetlen következménye, hogy a korrupció ellen önkorlátozó intézkedések hajlandó a politikai hatalom bevezetni, azaz hitelesen elköteleződik a korrupcióellenes intézkedések mellett. Természetesen itt is igaz, hogy nem kizárólag ilyenformán lehet hitelesen elköteleződni, azonban ez egy kézenfekvő, szakirodalmilag alátámasztott módja, amely nélkül a korrupcióellenes küzdelem hitelessége komoly veszteséget szenved, hiszen nincs a hatalmi szereplőket korlátozó intézmény. Ez tekinthető a korrupcióellenes tevékenység *hitelességét* biztosító változónak

A másik szempont, amely szerint ez a három indikátor három különböző és önmagában fontos területet lefed, az érintett csoportok szempontja. A bizalom az állampolgárokat, a tömeget képviseli munkánkban, a média vizsgálatánál a társadalmat formáló, egyfajta társadalmi elit tevékenységének lehetőségeit és hajlandóságát láthatjuk, a független antikorrupciós intézmények esetében pedig a kormányzat, mint szereplő antikorrupciós hajlandóságát és cselekvőképességének indikátorát láthatjuk.

Összesen tehát e három szempont mentén fogjuk Magyarország és Ausztria helyzetét vizsgálni és elemezni kvalitatív szempontok mentén is, szemben a korábbi kvantitatív megközelítéssel. A vizsgálat során a publikusan rendelkezésre álló adatokat fogom használni. A bizalom esetében az ESS magyar és osztrák adatait fogjuk vizsgálni, az intézményi keretek esetében az azokat feldolgozó, illetve meghatározó dokumentumokat, a médiapluralizmus esetében pedig elsősorban szakirodalomra fogok támaszkodni.

6.2. Médiapluralizmus

A médiapluralizmus vizsgálatához szerencsénkre rendelkezésre állnak források, amelyek EU-s szinten legitimáltak, így feltételezhetjük, hogy nem pusztán politikai befolyás alapján készültek ezek. Természetesen nem kizárható a politikai befolyás ezeknél a dokumentumoknál sem, azonban minél inkább általánosak, minél több országot vizsgálnak és minél inkább objektív és komparatív szempontok menték teszik ezt, annál inkább feltételezhető az objektivitástól való marginális szintre csökkenő eltérés.

Ezek alapján tehát a Centre for Media Pluralism and Media Freedom országjelentéseit fogjuk vizsgálni. A CMPF a European University Institute részeként működik, a Media Pluralism Monitor tagországokra vizsgálják annak érdekében, hogy a szabad és plurális médiára leselkedő veszélyeket feltárják, 2016 végezték az első pán-európai jelentést, amelyben a 28 tagország mellett Törökországot és Montenegrót is vizsgálták. Metodológiájuk általában az adatgyűjtéshez, valamint a narratív elemzéshez is helyi szakemberek segítségét veszik igénybe, Magyarországon a Central European University Center for Media, Data and Society kutatóival dolgoztak együtt 2016-ban, Ausztriában pedig az Austrian Academy of Sciences, Institute for Comparative Media and Communication Studies három munkatársával dolgozott együtt a CMPF (Brouillette et al., 2017; Seethaler et al., 2017).

Négy fő csoportba osztott 20 indikátor alapján vizsgálják a média függetlenségét és pluralitását: (1) Alapvető biztosítékok, (2) Piaci pluralitás, (3) Politikai függetlenség, (4) Társadalmi inkluzivitás. A húsz indikátorban pedig a tulajdonos-koncentrációtól a független médiahatóságon át a szerkesztői függetlenségig, illetve a hátrányos helyzetű csoportok médiaeléréséig több nagyon különböző szempont is felmerül.

A tanulmány az osztrák társadalom elsőszámú médiatermékeként a TV-t definiálja, ugyanakkor korosztálytól függően a 25 év alattiak már túlnyomóan a közösségi médiát használják elsősorban hírek olvasására, a 40 év felettiek pedig még az újságokat. A médiaipar horizontális tulajdoni koncentrációja még magas, bár csökkenő tendenciát mutat. Ausztria esetében mind a négy fő területen közepes kockázatokat állapítottak meg. A 20 alindikátorból 4 esetében magas, 10 esetében közepes és 6 esetében alacsony kockázatokat definiáltak a módszertan alapján. Jelen dolgozatban csak a problémás, azaz magas kockázatú esetekkel fogunk foglalkozni Ausztria és Magyarország esetében egyaránt.

Az Alapvető biztosítékok csoportján belül az egyetlen magas kockázatú alindikátor az információhoz való jog védelmének indikátora. Ennek elsősorban az az oka a jelentés szerint, hogy bár az információhoz való jog megjelenik az osztrák szövetségi Alkotmányban, ugyanakkor felülírja a közigazgatási hatóságok titoktartási kötelezettsége. Bár lehet ilyen ügyekkel kapcsolatban a szövetségi közigazgatási bírósághoz fordulni, mivel nincs kiépített eljárásrend, sem határidők, lényegében semmilyen garancia nincs az ilyen jellegű információk megszerzésének lehetőségére.⁶A piaci pluralitás főcsoportból a piac horizontális koncentrációja magas kockázatot eredményez, ennek fő oka, hogy bár törvényi garanciái vannak, ezeknek a törvényeknek a végrehajtása nem hatékony így nem kerülnek érvényre, az audiovizuális média például közel 100%-ban 4 piaci szereplőnél koncentrálódik.

A politikai függetlenség csoportján belül már két indikátor is magas kockázatot mutat, a sajtóorgánumok feletti politikai befolyás, valamint a szerkesztői függetlenség esetében is kockázatos a helyzet. Bár konkrét politikai szereplők, illetve politikai szereplőkhöz kötődő személyek nem birtokolnak sajtóorgánumokat, kizárólag a nyomtatott média 0,5%-a tekinthető egyértelműen politikai szereplők által működtetettnek. A közszolgálati médiát magas színvonalúnak tekinti a közvélemény, ugyanakkor nincs nyíltan kimondott függetlensége, így ennek fennállása kockázatos alapokon nyugszik. A piaci médiánál az állami hirdetések keresztüli finanszírozás hordozza teljes függetlenség akadályát, a hirdetéseknel ugyanis egyértelműen látszik, hogy nem nézettségarányosan és nem egyenlően oszlanak el ezek a hirdetési összeget. Szakértők a média és a politika összefonódását és barter-üzletelését érzik az állami hirdetések és az államot kevésbé kritizáló piaci média között. Ennek ellenére ugyanakkor a média jelentős szereplőinek többsége a politikai szereplőktől nagyrészt függetlenül működik. A szerkesztői függetlenség esetében jogi garancia nincs a főszerkesztők tartalmi függetlenségére, jogi lehetőség van önszabályozni, azonban többen nem élnek ezzel (akik mellékesen több állami hirdetési összeget kapnak). A társadalmi inkluzivitás csoportján belül nincs magas kockázatot mutató indikátor.

Magyarország esetében ugyanúgy a négy fő csoporton belül fogjuk vizsgálni a kiemelt kockázatot képviselő indikátorokat. Itt már az összefoglalóban is említik, hogy a magyar média

⁶ Ausztria egyébként ebben az aspektusban több másik nemzetközi összehasonlításban is nagyon rosszul teljesít.

pluralizmusának és függetlenségének kockázata magas, ugyanakkor kiemelik, hogy a társadalmi inkluzivitás csoportja összesítve alacsony kockázatú, tehát nincsenek strukturális médiatartalmi problémák társadalmi csoportok szerint.

Az alapvető biztosítékok terén hasonlóan teljesít, mint Ausztria. Itt elsősorban a hagyományos média általános elérésével, valamint az internethozzáféréssel kapcsolatban fejeztek ki magasabb kockázatokat. Ez elsősorban a nyomtatott média disztribúciójában (kis falvakba nem jut el), valamint az internetlefedettség alacsony mértékében (60% felett) nyilvánult meg. A piaci pluralitás esetében is közepes kockázatokat fedezhettünk fel. Itt Ausztriához hasonlóan a horizontális koncentrációban volt felfedezhető a magas kockázati faktor. Itt elsődleges okként a független szabályozó szervet és a jogi struktúra hiányosságát emeli ki a jelentés.

Magyarország esetében a politikai függetlenség összes csoportjában magas kockázatokat lehet megfigyelni. Itt a jelentés megemlíti, hogy bár törvényileg politikai pártok és politikusok közvetlenül folytathatnak médiaipari tevékenységet, azonban proxykon, oligarchákon és egyéb közvetítőkön keresztül gyakorlatban a politikai elit birtokolja a média nagyrésztét. A szerkesztői szabadság magas kockázatának az erős elköteleződés jobb vagy baloldali irányba a sajtóorgánumok részéről és az ebből fakadó erős polarizáció. A média és demokratikus folyamatok kategóriában szintén magas kockázatokat azonosítottak, itt illusztrációként a közszolgálati médián belüli az összes ellenzéki párti és a kormánypárti politikusok képernyőidejét vetették össze, ami 15% - 81% arányban oszlott meg.

A legnagyobb rizikófaktort⁷ az „erőforrások állami szabályozása és a média támogatása” indikátor kapta. A jelentés a fair szabályozás hiányát, a transzparencia hiányát, valamint a törvények által meghatározott forráselosztást hiányolja, az állami hirdetéseket politikai favoritizmus alapján kormánypárttal „szövetséges” sajtóorgánumok kapják. A másik nagyon magas kockázati faktor a közszolgálati médiumok függetlensége, mivel ezek mindegyike egy olyan hatóság által felügyelt, amely hatóságnak minden tagját a kormányzó többség választja meg és amely a munkáltatói jogokat, valamint úgymint a fizetés szintjét határozza meg a centralizált közszolgálati médiaszervezetnek (MTVA).

⁷ Azon kívül, hogy a csoporton belül maximum, azon belül az elméleti maximum is (97%), mert a jelentésben használt módszertan szerint a 100-pontot csak 97%-ra értékelik a 0-t pedig 3%-ra, mivel tartózkodnak attól, hogy biztos kockázatokról, valamint kockázatmentességről beszéljenek

A médiaipari függetlenség kérdését, kiemelten a politikai szereplőktől való függetlenségét Polyák és Urbán (2016) is vizsgálták, ők a Médiatanács, a 2010-es médiatörvény keretében létrehozott médiát szabályozó hatóság, szakmailag nem kellően megalapozott és ebből következően vélhetően politikai döntéseit mutatták be. A tanulmányban lágy cenzúraként írják le a magyarországi médiaviszonyokat befolyásoló politikai hatásokat, amelyek nem közvetlenül, de gazdasági és hierarchiai függőségi viszonyok kialakításán keresztül határozzák meg a magyar médiapiac egy jelentékeny részét.

Összességében tehát azt láthatjuk, hogy főként a politikai függetlenség kérdésében Ausztria jelentősen kisebb kockázatokat mutatott fel 2016-ban, mint Magyarország. Várakozásaink értelmében 2016-ban jelentős különbségnek kellett tehát fellépnie Ausztria és Magyarország korrupciós szintjében is, amit a korábban bemutatott adatainkkal igazolni is tudunk, hiszen a CPI-ban Magyarország 2016-ban 48 pontot ért el, míg Ausztria 75-öt. Természetesen nem feltételezhetjük, hogy kizárólag ezen médiában megjelenő hatások miatt, de várakozásainknak megfelelő a tendencia.

A két ország jelentésben leírt kockázatait a 7. táblázat foglalja össze, a százalékok az adott ország adott témakörön belüli kockázatait jelölik, az alacsonyabb kockázat jelenti a védettebb/plurálisabb/függetlenebb/inkluzívabb rendszert.

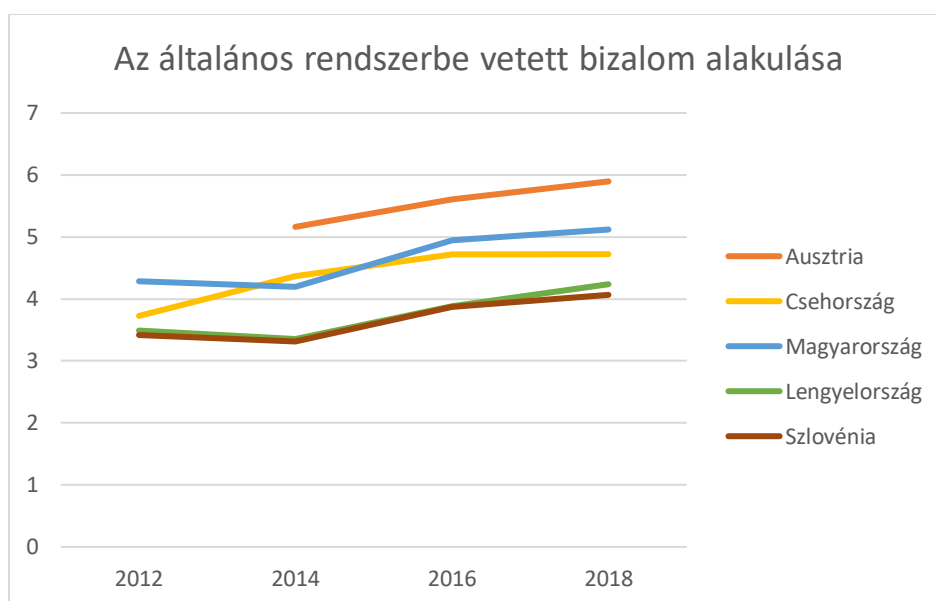
Alapvető biztosítékok		Piaci pluralitás		Politikai függetlenség		Társadalmi inkluzivitás	
Kifejezés szabadságának védelme		Média tulajdonszerkezetének transzparenciája		Sajtóorgánumok feletti politikai kontroll		Kisebbségek számára készült médiához való hozzáférés	
AU: 28% (alacsony)	HU: 55% (közepes)	AU: 44% (közepes)	HU: 50% (közepes)	AU: 71% (magas)	HU: 75% (magas)	AU: 54% (közepes)	HU: 25% (alacsony)
Információhoz való jog védelme		Média tulajdoni (horizontális) koncentrációja		Szerkesztői szabadság		Helyi/ regionális médiához való hozzáférés	
AU: 75% (magas)	HU: 38% (közepes)	AU: 68% (magas)	HU: 68% (közepes)	AU: 81% (magas)	HU: 88% (magas)	AU: 19% (alacsony)	HU: 48% (közepes)
Újságírói szakma, sztenderdek és védelem		Médiacsatornákon átívelő tulajdoni koncentráció és versenykikényszerítés		A média és demokratikus folyamatok		Fogyatékossgal élők számára készült médiához való hozzáférés	
AU: 23% (alacsony)	HU: 60% (közepes)	AU: 51% (közepes)	HU: 49% (közepes)	AU: 50% (közepes)	HU: 75% (magas)	AU: 38% (közepes)	HU: 50% (közepes)
Médiát szabályozó hatóság függetlensége és autoritása		Hirdetők és tulajdonosok befolyása a szerkesztőkre		Erőforrások állami szabályozása és a média támogatása		Nők számára készült médiához való hozzáférés	
AU: 3% (alacsony)	HU: 55% (közepes)	AU: 34% (közepes)	HU: 52% (közepes)	AU: 33% (alacsony)	HU: 97% (magas)	AU: 50% (közepes)	HU: 50% (közepes)
Hagyományos média elérése és internethez való hozzáférés		Média életképessége		Közzszolgálati média vezetésének és finanszírozásának függetlensége		Média műveltség	
AU: 50% (közepes)	HU: 81% (magas)	AU: 18% (alacsony)	HU: 53% (közepes)	AU: 42% (közepes)	HU: 92% (magas)	AU: 56% (közepes)	HU: 50% (közepes)

7. táblázat: Ausztria és Magyarország kockázata a vizsgált indikátorok mentén, az alacsonyabb százalék alacsonyabb kockázatot jelöl (saját szerk. (Brouillette et al., 2017; Seethaler et al., 2017) alapján))

6.3. A Közintézményekbe vetett bizalom

A dolgozat korábbi kvantitatív részében már esett szó a bizalomról, azonban a mélyebb vizsgálat feltárhat pontosabb eredményeket a két ország esetében. Már a média pluralizmusának és függetlenségének vizsgálatánál is felmerült a jelentésben, hogy Magyarországon a média függetlenségébe vetett bizalom aggasztóan alacsony, mennyire igaz ez a fajta intézményekkel szembeni bizalmatlanság az egyéb politikai intézményekre?

A korábban már definiált Általános Bizalmi Index (GTI) változását tekinthetjük meg a 3. ábraán, amely az ESS vizsgált három fordulójának többségén részt vett régiós országok általános bizalmi indexének alakulását mutatja. Ezen jól látható, hogy tendenciózus és radikális különbségek nem fedezhetőek fel, mindenütt bizalomnövekedés figyelhető meg az elmúlt 4 év folyamán, azonban több országban (pl. Magyarország, Lengyelország, Szlovénia) 2014-ben bizalomesést láthatunk. A vizsgált időszakba ez az egyetlen év, amikor EP választások voltak, azonban az anti-EU pártok megerősödésével ez inkább egy nemzetállam irányába történő bizalomnövekedést kellene, hogy implikáljon, így 2014 feltűnő tendenciából való kinyúlására nem tudunk ezen dolgot kereteiben választ nyújtani.



3. ábra: Az általános rendszerbe vetett bizalom alakulása 5 régiós országban (saját munka (NSD - Norwegian Centre for Research Data, 2020) alapján)

Az azonban szembetűnő, hogy tendenciózus különbséget nem tudunk felfedezni az Általános bizalmi index alakulásában. Bár 2012-ben Ausztriából nem áll rendelkezésünkre adat, általános tendenciaként látható, hogy 2014 és 2018 között az általános intézményi bizalom a régióban növekedett, így Magyarországon és Ausztriában is. A különbség ugyanakkor a két ország között többé kevésbé megmaradt, így a várakozásunk, miszerint a magasabb bizalom esetében a korrupció szintje alacsonyabb lesz, igazolódott, ugyanakkor Magyarország korrupciós tendenciáinak romlását nem magyarázza a bizalmi szint, hiszen az Magyarországon is nőtt.

A bizalmi szint átlagán kívül néhány deskriptív statisztikát is érdemes elemezni a két ország bizalmi struktúrájáról, esetleges magyarázó, vagy érdekes tendenciákat keresve, erre ad lehetőséget a 8. táblázat. Ausztria esetében az általános bizalmi index eloszlásának ferdesége negatív, azaz balra nyúló, tehát a többségnek magasabb a bizalmi szintje, mint az átlag, néhánynak azonban annyival alacsonyabb, hogy így az átlagot lehúzza, a ferdesége a vizsgált három évben fokozatosan csökkent, tehát a fenti tendencia egyre jelentősebb.

Deskriptív statisztikák		N	Átlag	Medián	Szórás	Ferdeség
Ausztria	2014	695	5.1590	5.2500	2.04102	-0.357
	2016	723	5.6028	5.7500	1.85887	-0.386
	2018	718	5.8961	6.1250	1.83371	-0.435
	Összesen	2136	5.5570	5.7500	1.93465	-0.419
Magyarország	2012	800	4.2822	4.2500	2.14845	0.120
	2014	808	4.1957	4.1250	2.15442	0.178
	2016	796	4.9509	5.1250	2.18133	-0.225
	2018	801	5.1203	5.2500	2.09291	-0.246
	Összesen	3204	4.6358	4.7500	2.18126	-0.044

8. táblázat: Az általános bizalmi index (GTI) deskriptív statisztikái (saját munka, (NSD - Norwegian Centre for Research Data, 2020) alapján)

Magyarország esetében is egyre negatívabb a ferdeség, azonban kezdetben ez még enyhén pozitív volt, 2018-ra pedig enyhén negatív lett, tehát jelentősen kevésbé balra elnyúló, mint Ausztriában, azaz az átlagnál magasabban kevesebben bíznak az intézményekben, mint Ausztriában. Magyarországon ez azonban kevésbé tendenciózus változás, inkább két vizsgálat közötti időpontban lehet felfedezni nagyobb ugrást. Míg 2014-ben a ferdesége még pozitív volt és nőtt 2012-höz képest, addig 2016-ra már negatív volt és 2018-ra tovább csökkent. Ha tehát Ausztriához hasonlóan 2014-től vizsgáljuk, akkor azt látjuk, hogy ebben is az Ausztriai mintát követi, azaz egy inherens különbséget a két ország korrupciós szintjében magyarázhat, azonban a különbség növekedését a bizalmi index változása nem magyarázza, hiszen a bizalmi indexbeli különbség a korrupció mértékével szemben nem nőtt jelentősen a vizsgált időszakban.

A különbség hiányát indokolhatja a magyar gazdaság konjunktúrája a vizsgált időszakban, hiszen ahogy Martin (2020) is bemutatta, a magyar gazdaság a vizsgált időszakban fejlődésen ment keresztül, a korrupciónak inkább alternatívaköltségei jelenhettek meg, amiket a

közvélemény ritkábban tud figyelembe venni (hiszen nehezebb is megállapítani). A gazdasági konjunktúra pedig növelni képes a bizalmat a választópolgároknál, így magyarázható, hogy a korrupció növekedésével a bizalom nem csökkent, hanem a Martin (2020) által megfogalmazott gazdaságolajozó rövid távú hatások okán inkább a gazdasági eredmények hatására nőtt.

6.4. Független korrupcióellenes intézmények

A korrupcióellenes intézmények csoportosításánál a szakirodalom jelentős részében erős nehézségekbe botlunk. Elég csak arra gondolni, hogy a korrupció elleni küzdelem hány különböző féle módon elképzelhető: lehet konkrét törvényi végrehajtás, azaz a lefizetések, nyilvánvaló korrupciós esetek büntetése a törvényekben meghatározottak szerint, lehet preventív, azaz a szabályrendszer folyamatos felügyelete és kiskapuk bezárása a hatékony akadályozás érdekében, lehet felügyelő, amely a törvényileg részben szabályozott, azonban teljes transzparenciát nélkülöző ügyekben (pl. közbeszerzések) fejti ki leginkább hatását, és még több más lehetőséget is el lehet képzelni. A szakirodalomban is különböző aspektusok mentén lehet csoportosítani

Korábban már láthattuk Quah (2013) munkájában, hogy az explicit intézményi háttér fontos elem lehet, azonban ahogy korábban is megfogalmaztuk, az intézményi háttér jelenléte elsősorban nem az elnevezéstől, hanem a valós tevékenységtől függ. Az intézményi háttér ugyanakkor önmagában biztos nem elég, hiszen egy bábintézmény (azaz egy lényegében önálló cselekvésre képtelen, függésben álló intézmény) nem képes ellátni ezeket a feladatokat.

A legjobban körülírni egy antikorrupciós intézmény hatékonyságát a hitelességgel lehet. Egy szerre kell ugyanis függetlennek, transzparensnek, pártatlannak és önállónak lennie és mindezt hitelesen kell képviselnie, annak érdekében, hogy az antikorrupciós tevékenysége is hiteles legyen. Ebben a kérdésben érdemes szigorúan, bizonyos szempontból cinikusan, megközelíteni a kérdést egyfajta sajátos Murphy-törvényként, ha van lehetőség visszaélésre, akkor vissza is fognak élni vele. Tehát ha pl. a belügyminiszter nevezi ki az antikorrupcióért felelős személyt, akkor feltételezhetjük, hogy az illető nem független, hacsaknem a helyi politikai kultúra miatt a politikai kinevezettek kiszorulnak az ilyen pozíciókból.

Az EPAC (European Partners Against Corruption) megfogalmazott alapszükségleteket a potens antikorrupciós intézmények működéséhez. Ezeket a standardban az alábbiakban foglalták össze:

(1) Jogállamiság, (2) Függetlenség, (3) Elszámoltathatóság, (4) Hitelesség és pártatlanság, (5) Hozzáférhetőség, (6) Transzparencia és bizalmasság, (7) Források, (8) Toborzás, Karrier és tréning, (9) Kooperáció, (10) A korrupció elleni küzdelem holisztikus megközelítése (EPAC, 2011). Amint az az ilyen jellegű nemzetek közötti együttműködésekben gyakran észlelhető, itt is nagyon sok elvi és gyakorlati megközelítés van egybe zsúfolva, nem sok konkrétummal párosítva, ami jelentősen megnehezíti az antikorrupciós intézmények hatékonyságának objektív vizsgálatát.

Az OECD a következő állításokat fogalmazza meg egy jól működő antikorrupciós intézményrendszerhez: Szükség van egy korrupciót megelőző intézményre vagy intézményekre, valamint a korrupciót törvényi eszközökkel üldöző intézményre, vagy intézményekre. A dokumentumban a korábban említettekkel összhangban kiemelik, hogy hatékony antikorrupciós tevékenységet csak holisztikus megközelítéssel lehet folytatni, azaz, minden korrupció ellenes tevékenységben párhuzamosan kell haladni, különben az egyik hiánya miatt a másik hatásai sem látszódnak. Az OECD a következő tevékenységeket foglalta össze (1) Közpolitikákkal kapcsolatos tevékenység (kutatás, elemzés, monitoring, koordináció stb.), (2) Korrupció hatalmi struktúrákon belüli megelőzése, (3) Oktatás és figyelemfelhívás, (4) Nyomozás és üldözés. Ezek sikeres megvalósításához az alábbiakat elengedhetetlenek: (1) Függetlenség: Strukturális és operatív autonómia, jogi biztosítékok és a személyzet kiválasztásának széleskörűen transzparens módja, elszámoltathatóság és civil szektorral, valamint más ügynökségekkel való együttműködés. (2) Specializáció, azaz a specifikus feladatokra képzett szakemberek jelenléte (akár létező intézményeken belül specializált munkakörökben, akár saját intézményeken belül) (3) Források és hatalom, jogkörök és lehetőségek, amivel a feladatot el tudják végezni.

Az OECD és a Transparency International által is használt csoportosítás szerint tehát három fő antikorrupciós intézményt különíthetünk el: (1) a többfunkciós intézményt, amelynek keretében a különböző korrupció ellen szükséges funkciókat egyetlen intézmény lát el, amely ezáltal több funkciót is magában foglal, (2) a bűnüldöző vagy rendvédelmi intézményt, amely a törvények betartatására fókuszál, vagy (3) a preventív szakpolitikai intézményt, amely szakpolitikai javaslatokkal, monitoringgal és koordinálással küzd a korrupció ellen.

A Transparency International már egy gyakorlati megközelítését alkalmazza a fenti elveknek és elméleteknek, jelentésükben az európai országokban működő antikorrupciós intézmények

csoportosítását kísérlik meg azonban, ahogy korábban is említettük, ezek holisztikus csoportosítása igen nehéz, már csak az országokon belüli megvalósítások is nagyban képesek egymástól eltérni. Ennek feltételezhetően historikus okai vannak, de ennek vizsgálata nem része a dolgozatnak. A Transparency International ezen kívül kiemel fontos előnyöket, amelyek a többfunkciós antikorrupciós intézmények mellett szólnak, amelyek közé tartozik a nagyobb fokú függetlenség, a hiteles antikorrupciós elköteleződés szignálózása, valamint a nagyobb nyilvánosság és ezzel együtt járó hatalom/elrettentési képesség.

Ausztriában a fő korrupcióellenes intézmény a Bundesamt zur Korruptionsprävention und Korruptionsbekämpfung, (BAK, szabad fordításban: Korrupcióprevencióért és Korrupció elleni Küzdelemért Felelős Szövetségi Hivatal). Szerkezetileg a belügyminisztérium alá tartozik, fejét a belügyminiszter nevezi ki, az alkotmány- a legfelsőbb és a közigazgatási bíróságokkal való egyeztetés után. Eredeti feladatköre szerint bűnüldöző intézmény lenne, azonban *de facto* részt vesz a törvényhozásban is így preventív funkciókat is ellát, tehát többfunkciójú intézménynek tekinthető.

Az OECD által meghatározott funkciókat tekintve a BAK ellátja a szükséges tevékenységek egy fontos részét, a bűnüldözést és a közpolitikákkal kapcsolatos tevékenységet, oktatás is kiemelt célként szerepel, valamint a nemzetközi kooperációra is hangsúlyt helyeznek, azonban a hatalmi struktúrákon belüli hatásuk kérdéses lehet. Mivel a belügyminiszternek az intézmény vezetőjének kinevezésekor konzultálni kell több független bírósággal is, ezért feltételezhető, hogy valamennyire független vezetője van, ugyanakkor mivel a kinevezési jog a belügyminiszteré, ezért joggal merülhet fel a kérdés, hogy a belügyminisztert vajon mennyire fogja hitelesen korlátozni egy ilyen intézmény (vagy akár a belügyminiszter főnökeként pl. a kancellárt). Egyébként *de jure* a BAK hatalmában áll mindennemű nemzetközi antikorrupciós kooperáció, valamint a fehérgalléros bűnözésért felelős ügyészi irodával való együttműködés is, tehát jogi ereje akár lehet is a korrupció kormányzati szinten való megakadályozására/büntetésére esetleg elrettentésre. Az ezt potenciálisan akadályozó dolog vélhetően a vezető (és ezáltal közvetetten az intézmény dolgozóinak) függése a belügyminisztertől.

Magyarországon a fő korrupcióellenes intézmény a rendőrség alegységeként működő Nemzeti Védelmi Szolgálat. Ez leginkább bűnüldöző funkciót ellátó intézménynek feleltethető meg,

elsősorban a rendőrségen belüli szervezett bűnözést, valamint korrupciót hivatott felszámolni, azonban 2014 óta a belügyminiszter hatáskörébe tartozik a korrupcióellenes tevékenységgel összefüggő kormányzati feladatok köre, amiben az NVSZ-en belüli Korrupciómegelőzési Főosztály (KMF) van a segítségére. „A KMF stratégiai tervező, módszertani támogató, elemző-értékelő, koordinációs tevékenységet fejt ki, részt vesz az integritásirányítás rendszer fejlesztésében, tájékoztató és szemléletformáló intézkedéseket készít elő és közreműködik a nemzetközi együttműködésből eredő kötelezettségek teljesítésében.” (korrupciomegelozes.kormany.hu, 2022)

Ebből tehát azt láthatjuk, hogy a preventív és kooperatív funkciót a KMF hivatott képviselni. Ami azonban nagyon szembetűnő, hogy ezen intézmények sem anyagilag sem személyzetileg nem függetlenek a kormánytól. Mindkét szervezet a rendőrség alegységeként működik és mint ilyen közvetlen függőségi viszonyban van a kormánnyal, kiemelten a belügyminiszterrel. Ausztriával szemben itt nem látható konzultációs kötelezettség sem, tehát a belügyminiszter kizárólagos hatáskörébe tartozik a korrupcióellenes intézmények vezetőinek kinevezése, amelynek függetlensége ezáltal erősen megkérdőjelezhetővé válik. Mivel nem különálló szervezet, ezért még olyannyira független anyagi keretei sincsenek, mint egy költségvetésben megjelenő szervezetnek, valamint nem áll rendelkezésére a nyilvánosság, mint eszköz, hiszen *de jure* sem független intézményekről beszélünk (közvetlen beosztotti funkcióban vannak). Természetesen az intézmény ettől még a *petty corruption* ellen tud hatékonyan fellépni, azonban gyenge lábakon áll a feltételezés, mely szerint ilyen intézményi rendszerrel hatékonyan lehetne a *grand corruption* ellen fellépni. Magyarország *grand corruption*-beli tendenciáiról egyébként a kifejezetten fókuszáltan közbeszerzések objektív versenyerősség és kockázatalapú vizsgálatával is megállapítható, hogy a *grand corruption* mértéke Magyarországon nőtt 2010-2016 között (Tóth & Hajdu, 2018)

Természetesen nem teljeskörűen vizsgáljuk a korrupciómegelőzést, csupán az intézményi háttér jogi helyzetét tekintettük meg, így teljes körű következtetést levonni felelőtlenség lehet, ugyanakkor megállapítható, hogy a *grand corruption* elleni tevékenység, azaz a kormányzati szereplők számára is reális elrettentési faktor egyik országban sem jelentős, bár Ausztriában implementálva van egy fontos ellensúly, ami Magyarországon *de jure* sem jelenik meg.

7. Konklúzió

A dolgozatban arra a két kérdésre kerestük a választ, hogy (1) mely társadalmi attitűdök befolyásolják a korrupció mértékének alakulását a 2011-2019 között Közép-Európában? illetve (2) Mivel magyarázható az Ausztria és Magyarország közötti korrupciós mutatókban tapasztalható tendenciózus eltérés 2011-2019 között? Az első kérdésre kvantitatív megközelítéssel, lineáris regressziós modellek felállításával válaszoltunk, amelyben a European Social Survey attitűdvizsgálataiból válogatott releváns változókat használtuk magyarázó változóként, célváltozóként pedig a Transparency International Corruption Perception Index-ének változását. A modellek felállítása során eliminációs módszerrel a legtöbb változót ki kellett zárunk, míg végül 3 változót tudtunk 6,1%-os szignifikanciaszinten szignifikánsnak tekinteni: (1) az általános bizalmi indexet, amelyet a különböző belföldi intézmények iránti bizalomból aggregáltunk és amelynek a korrupció csökkenésével függ össze, így hipotézisünket igazolja, (2) A külföldi intézményekbe vetett bizalmat, amely az EP és az ENSZ felé tanúsított bizalom átlaga, szignifikánsan összefügg a növekvő korrupcióval, azaz hipotézisünket cáfolja, valamint (3) A szabálykövetés fontossága, amely szintén a növekvő korrupcióval függ össze és így szintén cáfolja hipotézisünket. Fontos itt azonban megjegyezni, hogy az adathalmaz igen kicsi, mivel csupán 23 adatpontból tudtunk dolgozni a dolgozat fókuszára és a visszamenőleges adatok hiánya miatt, főként ez is indokolja a szokásosnál kicsivel magasabb szignifikanciaszint megválasztását.

Ezután komolyabb figyelmet fordítottunk a régióban két leginkább eltérő tendenciát mutató országra: Ausztriára, akinek a vizsgált időszakban csökkent a korrupciója, valamint Magyarországra, akinek nőtt. Három szakirodalom által is kiemelt fontosságú szempontból tekintettük meg e két ország helyzetét, a médiapluralizmus, az általános bizalom, valamint a független korrupcióellenes intézmények szempontjából. Várakozásainkat igazolni tudtuk minden téren, Ausztriában nagyobb fokú médiapluralizmust és a média nagyobb fokú szabadságát tapasztaltuk, a fő korrupcióellenes intézmény függetlensége is jobban biztosított és az általános bizalom szintje magasabb, ugyanakkor itt meg kell jegyezni, hogy a bizalom mindkét országban hasonlóan nő, csupán a szintjében van jelentős különbség.

A dolgozat fő továbbfejlesztési lehetősége a vizsgált idő és térbeli dimenziók kitágítása. A dolgozat egyik nagy nehézsége, amellet, hogy a korrupció önmagában is nehezen mérhető

objektíven, a rendelkezésre álló adatok részben hiányosak, illetve nem fednek le hosszabb időtávot összehasonlítható és általános adatokkal. Ennek következtében a kvantitatív elemzés korlátja, hogy bizonytalanságot kell feltételezni a kevés adatpont miatt. Ennek okán további fejlesztési lehetőség egy későbbi időpontban elvégezni ugyanezen vizsgálatot, addigra már több adattal és így kisebb bizonytalansággal, vagy a fókusz elhagyva európai szinten adatokat gyűjteni és így alkotni modelleket, szinten kisebb bizonytalansággal, ugyanakkor vélhetően kisebb praktikus értékkel, hiszen a régiós különbségek a korrupcióhoz fűződő attitűdben igen nagyok lehetnek.

Közpolitikai implikációk tekintetében a dolgozat azt igazolta, amit a szakirodalomban is láthattunk: A közintézményekbe vetett bizalom szintje kiemelkedően fontos a korrupcióellenes intézkedések sikerességéhez, valamint a médiapluralizmus, a média függetlensége, illetve a független és politikai hatalmi szereplők feletti hatalommal rendelkező antikorrupciós intézmények megléte mind erősen hozzájárul a korrupció elleni küzdelem sikerességéhez.

8. Felhasznált irodalom:

- Anechiarico, F., & Goldstock, R. (2007). Monitoring Integrity and Performance: An Assessment of the Independent Private Sector Inspector General. *Public Integrity*, 9(2), 117–132. <https://doi.org/10.2753/PIN1099-9922090201>
- Anechiarico, F., & Jacobs, J. B. (1996). *The pursuit of absolute integrity: How corruption control makes government ineffective*. University of Chicago Press.
- Bartha, A., & Boda, Z. (2016). Adómorál, bizalom és kényszerek-adózási motivációk Magyarországon korrupciós botrányok idején. *Közgazdasági Szemle*, 63(10), 1021–1045.
- Batory, A. (2012). Why do anti-corruption laws fail in Central Eastern Europe? A target compliance perspective. *Regulation & Governance*, 6(1), 66–82. <https://doi.org/10.1111/j.1748-5991.2011.01125.x>
- Batory, A. (2021). A free lunch from the EU? Public perceptions of corruption in cohesion policy expenditure in post-communist EU member states. *Journal of European Integration*, 43(6), 651–666.
- Bhattacharyya, S., & Hodler, R. (2015). Media freedom and democracy in the fight against corruption. *European Journal of Political Economy*, 39, 13–24. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2015.03.004>
- Boda, Z. (2013). *Legitimitás, bizalom, együttműködés: kollektív cselekvés a politikában*. Argumentum: MTA TK PTI.
- Brouillette, A., Bátorfy, A., Dragomir, M., Bognár, É., & Holdis, D. (2017). *Media pluralism monitor 2016: monitoring risks for media pluralism in EU and beyond: country report: Hungary*.
- Dávid-Barrett, E., & Fazekas, M. (2020). Anti-corruption in aid-funded procurement: Is corruption reduced or merely displaced? *World Development*, 132, 105000. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.105000>
- Della Porta, D. (2018). Anti-corruption from below. Social movements against corruption in late neoliberalism. *Partecipazione e Conflitto*, 10(3), 661–692.

- EPAC. (2011). *Anti-Corruption Authority (ACA) Standards*.
- Fazekas, M. (2017). Red tape, bribery and government favouritism: evidence from Europe. *Crime, Law and Social Change*, 68(4), 403–429.
- Graycar, A. (2015). Corruption: Classification and analysis. *Policy and Society*, 34(2), 87–96.
- Hauser, C. (2019). Fighting against corruption: does anti-corruption training make any difference? *Journal of Business Ethics*, 159(1), 281–299.
- Hlatshwayo, S., Oeking, A., Ghazanchyan, M. M., Corvino, D., Shukla, A., & Leigh, M. L. Y. (2018). *The measurement and macro-relevance of corruption: a big data approach*. International Monetary Fund.
- Houston, D. A. (2007). Can Corruption Ever Improve and Economy. *Cato Journal*, 27. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.530.1275&rep=rep1&type=pdf>
- korupciomegelozes.kormany.hu. (2022). *A Nemzeti Védelmi Szolgálat szerepe*. <https://korupciomegelozes.kormany.hu/a-nemzeti-vedelmi-szolgalat-szerepe>
- Krueger, A. O. (1974). The Political Economy of the Rent-Seeking Society. *The American Economic Review*, 64(3), 291–303. <http://www.jstor.org/stable/1808883>
- Langbein, L., & Knack, S. (2010). The Worldwide Governance Indicators: Six, One, or None? *The Journal of Development Studies*, 46(2), 350–370. <https://doi.org/10.1080/00220380902952399>
- Martin, J. P. (2020). Olajozza vagy csikorgatja a fogaskerekeket? A NER korrupciós és gazdasági teljesítménye nemzetközi összehasonlításban. In T. Kolosi, I. Szelényi, & I. G. Tóth (Eds.), *Társadalmi Riport 2020*. Társadalmi Riport.
- Mashali, B. (2012). Analyzing the relationship between perceived grand corruption and petty corruption in developing countries: case study of Iran: [Http://Dx.Doi.Org/10.1177/0020852312455991](http://Dx.Doi.Org/10.1177/0020852312455991), 78(4), 775–787. <https://doi.org/10.1177/0020852312455991>
- McCoy, J. (2001). The Emergence of a Global Anti-corruption Norm. *International Politics*, 38. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ip.8892613>

- Mungiu-Pippidi, A., & Dadašov, R. (2016). Measuring control of corruption by a new index of public integrity. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 22(3), 415–438.
- NSD - Norwegian Centre for Research Data. (2020). *European Social Survey Cumulative File, ESS 1-9 (2020). Data file edition 1.0*. <https://doi.org/10.21338/NSD-ESS-CUMULATIVE>
- Obydenkova, A. v, & Arpino, B. (2018). Corruption and trust in the European Union and national institutions: Changes over the Great Recession across European states. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 56(3), 594–611.
- Park, C. H., & Kim, K. (2020). E-government as an anti-corruption tool: Panel data analysis across countries. *International Review of Administrative Sciences*, 86(4), 691–707.
- Polyák, G., & Urbán, Á. (2016). Az elhalkítás eszközei: Politikai beavatkozások a médiapiac és a nyilvánosság működésébe. *Médiakutató*, 17(3/4), 109–123.
- Quah, J. S. T. (2013). Different paths to curbing corruption: A comparative analysis. In *Different Paths to Curbing Corruption (Research in Public Policy Analysis and Management, Vol. 23)* (pp. 219–255). Emerald Group Publishing Limited. [https://doi.org/10.1108/S0732-1317\(2013\)0000023009/FULL/XML](https://doi.org/10.1108/S0732-1317(2013)0000023009/FULL/XML)
- Rose, J. (2018). The Meaning of Corruption: Testing the Coherence and Adequacy of Corruption Definitions. *Public Integrity*, 20(3), 220–233. <https://doi.org/10.1080/10999922.2017.1397999>
- Rose-Ackerman, S. (2014). Corruption and conflicts of interest. In *Corruption and Conflicts of Interest*. Edward Elgar Publishing.
- Rose-Ackerman, S., & Palifka, B. J. (2016). *Corruption and government: Causes, consequences, and reform*. Cambridge university press.
- Rothstein, B. (2011). The Low Trust–Corruption– Inequality Trap. In *The quality of government: Corruption, social trust, and inequality in international perspective* (pp. 145–163). University of Chicago Press.
- Seawright, J., & Gerring, J. (2008). Case selection techniques in case study research: A menu of qualitative and quantitative options. *Political Research Quarterly*, 61(2), 294–308.

- Seethaler, J., Beaufort, M., & Dopona, V. (2017). *Media pluralism monitor 2016: monitoring risks for media pluralism in EU and beyond: country report: Austria*.
- Spiteri, J., & Briguglio, M. (2018). Does good governance foster trust in government? An Empirical Analysis. In *Governance and regulations' contemporary issues*. Emerald Publishing Limited.
- Stigler, G. J. (1971). The Theory of Economic Regulation. *The Bell Journal of Economics and Management Science*, 2(1), 3–21. <https://doi.org/10.2307/3003160>
- Tóth, I. J., & Hajdu, M. (2018). A korrupció mérési lehetőségei–lehetséges objektív indikátorok bemutatása egy magyar példa alapján. *Magyar Tudomány*, 179(4), 507–528.
- Transparency International. (2020). *Corruption Perceptions Index (2012-2019)*. <https://transparency.org/en/cpi/2020>
- Transparency International. (2021). *What is corruption?* <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption>
- Uslaner, E. M. (2004). Trust and corruption. *The New Institutional Economics of Corruption*, 76, 90–106.
- Villanueva, P. A. G. (2020). Why Civil Society Cannot Battle it All Alone: The Roles of Civil Society Environment, Transparent Laws and Quality of Public Administration in Political Corruption Mitigation. *International Journal of Public Administration*, 43(6), 552–561. <https://doi.org/10.1080/01900692.2019.1638933>
- Villeneuve, J.-P., Mugellini, G., & Heide, M. (2020). International Anti-Corruption Initiatives: a Classification of Policy Interventions. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 26(4), 431–455. <https://doi.org/10.1007/s10610-019-09410-w>
- Zhang, Y., & Kim, M.-H. (2018). Do public corruption convictions influence citizens' trust in government? The answer might not be a simple yes or no. *The American Review of Public Administration*, 48(7), 685–698.